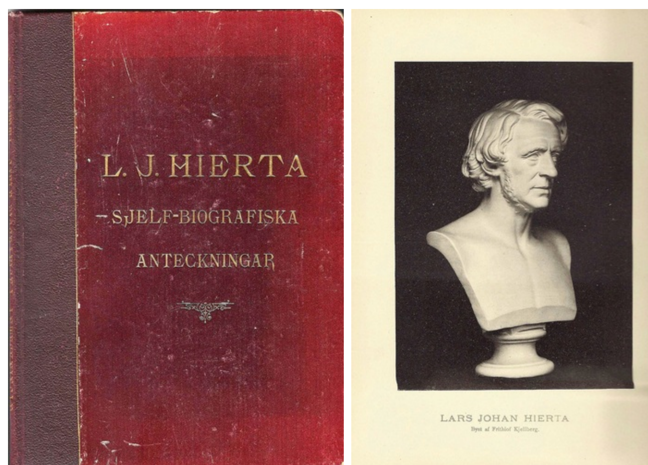

L. J. HIERTA

SJELF-BIOGRAFISKA ANTECKNINGAR

--------- TILL HUNDRAÅRSDAGEN AF HANS FÖDELSE ENLIGT UPPDRAG AF STIFTELSEN LARS HIERTAS MINNE ÅNYO UTGIFNA AF HARALD WIESELGREN ------- STOCKHOLM AFTONBLADETS AKTIEBOLAGS TRYCKERI 1901.

Förord till den elektroniska utgåvan

Boken har digitaliserats för Stockholmskällan av Stockholms Stadsmuseum och anpassades för Projekt Runeberg i juni 2013 av Bert H.

TJtgif varen af »Svenskt Biografiskt Lexikon», som 1863 anmodade Lars Johan Hierta att till honom aflemna en sjelf-biografi för införande i femte bandet af nämnda verk, har af styrelsen för stiftelsen Lars Hiertas Minne anmodats att af desamma besörja en ny upplaga till firande af hundraår sminnet af hans födelse. Denna sjelfbiografi innehåller många märkliga meddelanden om den gamle kämpens strider för vår kon stitutionella frihets utveckling, och det bör intressera samtiden att blicka tillbaka på de skeden, då denna vår frihet under stora svårigheter och faror så småningom hugfästes i folkets medvetande och allt mera värnades mot öfvergrepp. Framställda med den för Lars Hierta karakteristiska blygsamhet och iiärdfrihet, verka dessa skildringar i hög grad tilltalande. Man kan endast beklaga, att han icke meddelat än mera ur sitt lifs rika erfarenhet. Enär han redan var till åren kommen, då han ur minnet nedskref sina lefnadshändelser, har det emellertid gått honom som många andra, att hans minne emellanåt svikit honom. Sådana minnesfel — de äro hvarken många eller väsentliga — har utgifvaren i tillagda noter rättat, med hänvisning till sin 1881 utgifna skrift: -Lars Johan Hierta, biografisk studie.

Ur denna tillåter jag mig att här återupprepa mitt totalomdöme om den märklige politiske och publicistiske kämpen,hvars födelses hundraårsminne i dag högtidlighålles af den svenska pressens förening i huf vudstaden:

»När Preussens monark för några tiotal år tillbaka sön-derref den konstitution, lian kort förut sett sig tvungen att tillförsäkra sitt folk, skedde det med de bekanta orden: »Icke skall ett ark papper skilja mig och mitt trogna folk från hvarandra.» En författning, som icke annat är lin ett skrifvet papper, utan praktisk tillvaro i de styrandes samvete, i de styrdes medvetande, kan också sönderrifvas lika lätt, som den kunnat undertecknas. Om någon historia kan vitna om skil-naden mellan en författning, som är besvuren, och en författning, i hvilken folket vuxit

in, så är det vår egen, vår egen svenska historia under det första halfva seklet efter 1809 års revolution; och om någon man kan framför andra nämnas såsom den, hvilken eger förtjenst om utvecklingen från det ena till det andra stadiet, så är det Lars Hierta.

En konstitutionel styrelse, offentlighet i alla ärenden, lagbundenhet i alla former, tryckfrihet utan intrång af de makt-hafvande, hvilkas gerningar det offentliga ordet skall kontrollera, ansvarighet för de styrande i alla led, så väl inför folkets representanter vid riksdagen som inför den allmänna rättskänslan, allt detta egde Sverige enligt de lagar, hvilka stiftades 1809; landet fick dessutom samma år förhoppning så väl 0111 en af stånd och klasser oberoende representation som om en samvetsfrihet, hvilken fullständigt uteslöt begreppet om en förföljande statskyrka. Om vi efter sextio års utveckling kommit derhän, att de flesta af dessa egodelar äfven faktiskt tillhöra svenska medborgare, så böra vi med tacksamhet vända våra blickar mot namnet Lars Hierta.

Med oförtröttad ifver, med aldrig svikande uthållighet har Lars Hierta från sin ungdom, till dess hans krafter brötos afåldern., kämpat för att göra våra grundlagar till en sanning i vår nations lif och för att åt cletta lif eröfra former, hvilka bättre än ståndsrepresentationen kunde svara mot sin uppgift att vara ett uttryck af folkets, icke af embetsmännens önskningar. Höljd af smälek från alla de munnar, hvilka funno sig väl i det bestående, äfvensom från dem, hvilka endast se felen i en väldig kämpes framfart och för dessas skull ej kunna få sigte pä hans mål, har Lars Hierta icke mindre varit prisad af både kompetenta och inkompetenta röster; men, framför allt, han har med fosterländskt nit och personlig framgång fört den svenska samhällsutvecklingens fana under årtionden, och han har, efter det han grundat en inflytelserik periodisk press, om hvilken man i vårt land före honom icke hade någon aning, efter det han nödgat rikets få store att akta omdömet hos rikets många små, efter det han fått bevitna lagbundenhetens inträngande i samhällsmedvetandet och ståndsrepresentationens upphörande på laglig väg, fått som ålderspresident anföra den ena af Sveriges folkvalda kamrar och, slutligen, som en af allmän aktning omgifven mecenat nedstiga i sin graf.

»Att se sina afsigter misstydda, siff person förkättrad än af de maktegande, än af det ena, än af det andra partiet, är någonting så naturligt och så vanligt, att vi för vår del länge sedan hafva underkastat oss det», skrifver Lars Hierta efter tioårig publicistisk kamp i sitt Aftonblad (7 juli 1840). »Sådan är den o fientlige mannens lott, men han kan trösta sig dermed, att ryktena om honom just i anseende till sin mängd och de talrika bemödandena att sprida dem mötas af mera misstroende . . . Sådant försvinner endast i samma mån, man hinner vänja sig vid yttranderätten, och huru skulle då en tidnings-utgifvare kunna anse sig derifrån fritagen. Bet är endast fortsättningen af hans handlingar, som skola vitna för honomintill slutet. Något annat försvar lör han icke heller i längden behöfva.»

Dessa lugna. ord midt under den hätskaste striden äro väl värda att begrunda. Hvad Lars Hierta gjort för vårt lands politiska utveckling, det är en bedrift, som skall »vitna för honom intill slutet».

Stockholm, 23 januari 1901.

Harald Wieselgren.Då utgifvaren af Svenskt Biografiskt Lexikon af mig begärt några anteckningar såsom bidrag till en artikel uti detta verk, samt helst önskat att jag sjelf ville lemna dem sådana, att de fingo omedelbart begagnas, så har jag icke kunnat förbise de svårigheter, hvilka äro förenade med en sjelf biografi, isynnerhet när den skall vara affattad inom den ram eller begränsning som här erfordras. För lösandet af en sådan uppgift är det måhända mindre tveksamt hvad man skall skrifva, än hvad man icke skall skrifva, för att icke antingen nödgas meddela blott ett torrt register, eller orda för mycket om sig sjelf och derjemte om sådant, som icke omedelbart tillhör anteckningarnas egentliga föremål. Om i det efterföljande sannolikt åtskilligt är behäftadt med båda de sednare felen, då jag ifrån de tidigare åren omförmalt en och annan i sig sjelf alltför obetydlig omständighet derföre att den kunnat inverka på riktningen af mina åsigter i en mera framskriden ålder, eller om, för att gifva åt dessa anteckningar något mera intresse än de hade kunnat erhålla endast genom berättelser om min egen person, jag inflätat en och annan skildring af samtidiga händelser som legat atom min egen verkningskrets eller någon anekdot som jag trott kunna finnas underhållande såsom en kuriositet från samma tid, så vågar jag, i betraktande af förutnämnda svårighet att finna den rätta medelvägen, anhålla om läsarens benägna öfverseende.Jag är född

den 28 Januari år 1801 i Upsala. Min fader Carl Didrik Hjerta, född i Vestergötland den 16 September 1758, blef, efter fullbordade studier och vunnen magistergrad i Upsala år 1782, kemie adjunkt vid universitetet derstädes år 1785 samt 1798 Akademie-Räntmästare, och gifte sig samma år med Hedvig Johanna Schméer. Min moder minnes jag icke mycket, emedan hon dog redan i slutet af November år 1804, kort efter en yngre broders födelse, men väl att hon sörjdes af min fader så djupt, att han sällan kunde tala om henne utan tårar och att han aldrig kunde förmås att gifta sig för andra gången, äfvensom att hennes minne var högt aktadt af en talrik slägt i hufvudstaden, der hennes föräldrar hade bott, och . inom den umgängeskrets af professorer och några yngre akademiska lärare i Upsala, som ofta om aftnarne plägade samlas hos mina föräldrar.

Bland denna umgängeskrets besto do min fars närmaste vänner af de tre bröderna Afzelius, Adam, botanikern, Johan, kemie professorn, och Pehr, läkaren och sedermera förste arkiatern; samt Johan Win bom, theologie professor och domprost, hvilka alla hade gemensamt med min far genomgått skola och gymnasium i Skara, samt varit hans studentkamrater; till denna krets, ehuru ej så nära som de nyssnämnde,, hörde ock den bekante naturforskaren Daniel Thunberg, Skyt-teanske professorn J. O. Kolmodin, historiarum professorn Erik Michael Fant och professorn i latinska språket Erik Gröthlin m. ii.

Flere ibland dessa professorer voro utmärkte vetenskapsmän, och några originaler, om hvilka hvarjehanda muntra anekdoter den tiden voro gängse i den muntliga traditionen. Ibland Afzelierna var Pehr (som sedan blef adlad) ansedd såsom nästan den förste läkaren på sin tid och Johan var känd såsom utmärkt professor samt derjemte en qvick ochbitande satiricus, som det ofta roade att på ett »torroligt» vis sätta andra i förlägenhet.

Thunberg var en berest och intressant berättare, men hans föreläsningar förrådde samma nästan barnsliga naivetet, som man finner i hans tryckta resebeskrifningar, der det t. ex. på ett ställe (om Holland) läses, att »vattnet är det element, som gör sjöfarten så utom som inom Nederländerna vig och be-qvämlig».

Kolmodins föreläsningar voro mycket talrikt besökta. Han ansågs för en mästare i sina öfversättningar och förklaringar af Livius och Tacitus.

Göthlin blef egentligen ryktbar för sin utomordentliga artighet och beskedlighet mot de studerande, samt för vissa humoristiska vändningar i sina öfversättningar från latinet. Så berättades det att en gång då en student besökte honom för att tenteras och Göthlin hade kommit ifrån ett inre rum med en bok under armen, började han tentamen med den frågan: »kan herrn säga mig hvad det är för en bok jag har under armen?» — »Ah, förmodligen Virgilius!» — »Ganska rätt», svarade professorn, »herrn har approbatur». — Ehuru denna berättelse låter otrolig, så cirkulerade den dock allmänt, äfven långt efter Göthlins död, utan att jag minnes mig den tiden hafva hört någon draga dess sanningsenlighet i tvifvels-mål. Från Göthlins föreläsningar berättades det likaså att han hade ur Virgilius öfversatt »salvete penates» med: »mjukaste tjenare, mina herrar husgudar!» och »o qvanta calamitas!» med: »ack, herre Jesus Christus, hvilket elände!» — Såsom numismaticus och vårdare af akademiens redan då rika myntsamling var Göthlin serdeles road, när han fick visa denna samling; han förklarade då medaljernas betydelse på ett lifligt och talangfullt sätt, späckadt med historiska anekdoter, ochkunde i detta hänseende sägas vara en lefvande krönika. I sjelfva verket ansågs han vara mer historicus än latinare.

Fant var en serdeles högaktad och god menniska, hade ett enkelt föredrag på sina lektioner, var en utmärkt predikant, men ansågs icke såsom mycket framstående i sin vetenskap.

Min barndomstid förflöt, såsom förhållandet vanligen är, temligen enformigt. Min far ansåg icke nödigt att vi (jag och min yngre broder) tidigt skulle börja att träget syssél-sättas med vanliga skolstudier, hvilka den tiden för det mesta bestodo af utanlexor i latinska grammatikan, hvars inlärande gaf anledning till ett mycket gängse, förmodligen redan, då, gammalt ordspråk: »grammatica latina, som kommer gossarna att grina». Deremot såg han gerna att vi lärde oss utantill valda stycken af svenska skalder, bland hvilka Kellgren och Leopold då voro mest ansedda, jemte några psalmer af Dahl och Ödmann; äfvensom att räkna i hufvudet, hvilket allt dock skedde utan att vi märkte något tvång dervid. Derjemte fingo vi, för att läsa på lediga stunder, öfversatta arbeten af Campe, Gruthsmuth, Berquin, »Ungdomens Plutarch» af Blanchard, och en liten bok i duodesformat, hvars titel jag nu ej påminner mig, som innehöll berättelser ur historien om storartade drag af mod och uppoffring, af dygd

eller fosterlandskänsla hos barn och ynglingar; de, som mest rörde och uppskakade mig, så att jag grät af förtjusning och beundran, voro de kända berättelserna om Mucius Scævola och Coriolanus.

Emellanåt läste min far ock sjelf något med oss på de mellanstunder han hade lediga från en trägen sysselsättning för- och eftermiddag på »Räntkammaren». Han umgicks alltid som en vän och emellanåt nästan såsom lekkamrat med oss, så att han hade vårt oinskränkta förtroende och vi voro aldrig rädda för honom. Vi sofvo också om nätterna i samma rumsom han, ända tills jag blef 14 år gammal. Stryk af skydde han att begagna, hvilket måhända äfven föranledt den starka vedervilja som jag alltid haft för detta slags förbättringsmedel och den öfvertygelsen, att det högst sällan behöfver begagnas och i allmänhet ingenting uträttar, i jemförelse med ett klokt användande af en foglig behandling.

På detta sätt och ehuru vi redan år 1810 fingo informator och skulle hafva ordentliga lästimmar, voro mina kunskaper ännu, då denne lärare lemnade oss år 1812, ytterst tarfliga och bestodo egentligen af några få minneslexor ur »Kegnérs första begrepp», en den tiden allmän lärobok, som afsåg att utgöra ett slags encvklopedi i ett band; några få glosor ur de första sidorna af »Yckenbergs latinska elemen-tarbok», declinationer, conjugationer och några reglor ur syntaxen i grammatikan. Egentligen kunde jag ingenting riktigt väl mer än första halfva sidan i Yckenbergs elementarbok : »Ålauda cantat: Lärkan sjunger; Avis volat: Fogeln flyger» o. s. v. samt deklinationerna i grammatikan och början af ett litet compendium, kalladt »Fants katekes , som afhandlade hela verldshistorien i frågor och svar, om jag rätt minnes på några och sextio sidor. Härvid får dock ej lemnas obemäldt att sistnämnda bok framdeles vid många tillfällen visade sig hafva varit af nytta, sedan det lilla den innehöll om de vig-tigaste händelser och årtal, hade genom flitiga repetitioner hunnit fästa sig väl i minnet. Min bror, som var fyra år yngre än jag, kunde naturligtvis än mindre draga någon egentlig fördel af en så tidig undervisning. Jag kan dock icke glömma min förbindelse till nyssnämnde lärare, numera kyrkoherden i Skee, prosten A. P. Traneeus, dels för hans vänliga bemötande emot mig och min broder, och dels för det han, enligt dertill gifven ledning af min far, egentligen sökteutveckla de reflekterande själsförmögenheterna och med den ringa tillgång som den tiden fanns på populära arbeten rörande verldskunskapen och naturläran — »Bastholms filosofi för olärda» och en liten brochyr af Klingvall om stjernhimmelen voro då nästan de enda för ungdomen passande att tillgå i dessa kunskapsgrenar — sökte väcka vårt intresse för naturens åskådning, äfvensom jag ännu lifligt erinrar mig min lycksalighet, då jag under vårterminerna åren 1812 och 1813 fick följa med professor Liljeblad och hans privatister på deras botaniska excursioner. Professor Liljeblad gick och gällde, icke såsom något snille i sin vetenskap, snarare tvärtom; emellertid hade han utgifvit en Flora, som för sin tid gjorde mycken nytta; han var ock på sina excursioner omtyckt af studenterna och nära ett hundratal deltog ofta deri, ehuru dessa excursioner hörde till privatföreläsningarna och således betaltes serskildt'. Af giften för privatlektionerna var då tre riksdaler banko i terminen.

Sedan Transeus lemnat min fars hus strax efter magister-promotionen 1812, der han blef en bland de lagerkransade, voro jag och min broder under två månader utan informator, samt hade följaktligen tillfälle att leka och roa oss nästan hela dagen så mycket vi ville, och denna tid erinrar jag mig såsom serdeles njutningsrik, ehuru vi uti sjelfva rummet för begagnande af detta dolce far niente för det mesta voro inskränkta inom gården och trädgården till huset der vi bodde, eller att med serskildt tillstånd få sitta i en båt, som var fastläst vid stranden af Fyrisån utanför samma egendom. Högtidsdagar under denna tid inträffade naturligtvis när vi fingo besöka eller erhålla påhelsning af våra bekanta, professorerna Fants, Aurivillii och Pehr Afzelii söner, med hvilka det vänskapliga umgänget fortsattes till dess jag lemnade akademien.Det allra förnämsta var dock att om söndagsmorgonen hvar tredje eller fjerde vecka få resa med vår far till Halqued, en vacker landtegendom halfannan mil från Upsala, der min två år äldre syster uppfostrades hos en mycket ansedd familj, som var ett gästfritt hus för hela orten.

Mot hösten 181.2 erhöll jag till lärare dåvarande magister docens, sedermera theologie professorn och domprosten Johan Thorsander. Hos denne man. är min förbindelse oförgätlig ej blott för hvad jag lärde under de följande åren, utan ock för hans undervisningsmefhod, hvilken på grund af egen erfarenhet öfvertvgat mig om det stora behofvet af en reform i sättet för den allmänna elementarundervisningens meddelande och grundlagt de

åsigter, hvilka jag sedermera, dels såsom tidnings-utgifvare och riksdagsman, dels ock såsom ledamot i styrelsen öfver Stockholms stads undervisningsverk sökt göra gällande rörande detta ämne.

Några år förut hade professorn i grekiska språket Chri-stoffer Dahl (äfven bekant såsom författare af flere sköna psalmer i den nya psalmboken) utgifvit en grekisk grammatika. Uti företalet till denna grammatika fästade han uppmärksamheten dervid, att förmågan att bibehålla i minnet hvad man inhemtat genom läsning hufvudsakligen beror på ett oftare upprepande deraf, hvarigenom intrycket förnyas och bilden, eller det man vill inhemta, slutligen fastnar, samt att långa lexor icke befordra, utan snarare motverka förmågan att minnas, emedan, när föremålen, som skola uppfattas, blifva för många på en gång, det ena utplånar eller försvagar intrycket af det andra. Om man antager, menar Dahl, att lärjungen lär sig utantill blott fem nya ord om dagen, men sedan repeterar dem, först hvarje dag, sedan hvarannan, så hvar tredje, derefter en gång i veckan o. s. v., med ett ord så ofta att han är säkeratt icke kunna glömma något, så skall han innan kort, vid dessa repetitioner, kunna genomgå långa stycken på några minuter, utan att denna minnesläsning skall förorsaka honom ringaste ansträngning. På ett år skall han på detta sätt lära 1,500 nya ord så säkert att de, med vanliga själsförmögen-heter, ej gerna kunna glömmas, om han ej lägger språkets läsning helt och hållet å sido. Men under tiden följer läraren honom med grammatikalisk resolution och förklaring af meningarna, i hvilka dessa ord förekomma, meddelar synonymer och förklarar skiljaktigheten dem emellan m. m. Härigenom skall lärjungen efter ett år hafva inhemtat ej blott de förutnämnda 1,500 orden, utan sjelfmant andra, troligen ännu 1,500, nästan utan att han vet huru, samt dessutom känna det som han lärt med en klarhet, som ger honom lust att lära mera; så att, med fortsättande af en sådan undervisning, ganska stora och säkra framsteg i ett språk inom ett par år skola vinnas. — Som jag icke har i behåll förenämnda bok, så är det icke Dahls egna ord, utan blott hufvudinnehållet af hans åsigt, som har blifvit återgifven.

Denna method att lära helt litet i sender, men detta fullkomligt och klart, hade Thorsander omfattat och tillämpade i undervisningen, såväl i fråga om de båda språken latin och grekiska, som äfven i räkning och mathematik. Ett bevis på ändamålsenligheten deraf var, att under de två år, som förflöto från det han började undervisa mig tilldess jag tog studentexamen, höstterminen 1814, hade jag aldrig behöft läsa mer än fyra timmar om dagen, lexläsningarne inberäknade, och likväl ej blott hunnit inhemta mera af latin, grekiska och mathematik än någon af de ynglingar, mellan 17 och 20 år, som till samma termin kommo upp ifrån Skara gymnasium, utan jag kunde äfven fullt säkert och såsom man plägar säga»söm vatten» allt hvad jag hade lärt, samt af latin en icke ringa del utantill, såsom en mängd af Horatii oder och några stycken ur Dahls grekiska krestomati; äfven kunde jag göra väl reda för sex böcker i Euclides och två grader algebra o. s. v. Kunskapen i historien blef deremot föga odlad af Thorsander, och undervisningen deri (man hade då ännu icke Fryxells berättelser eller Ekelunds läroböcker, eller Becker, Eichhorn, Kotteck, som alla höra till en senare tid) inskränkte sig förnämligast till flitig utanläsning af förutnämnda »Fants katekes».

Det bästa af denna undervisningsmethod var måhända, att den förorsakade så ringa ansträngning, att vi aldrig kände oss plågade af skoltimmarna och stundom funno verkligt nöje deri, hvilket dock mycket bör tillskrifvas lärarens nit att göra allt fullkomligt begripligt.

Latinet hade jag derjemte genom skriföfningar och repeterade resolutioner af hvad som lästes — hvarvid Thorsander ådagalade ett beundransvärdt tålamod — vunnit temlig färdighet att tala och var grammatikaliskt sadelfast deri, hvilket föranledde mig till den dristigheten att, när jag hade tagit studentexamen och blifvit inskrifven i Vestgöta nation, redan på det första »nationskonvent», som derefter hölls, träda fram och »opponera extra» emot de theser, som, enligt plägseden vid dessa konventer, för öfnings skull ventilerades. Som jag var blott på fjortonde året och ännu mycket liten till växten, gjorde mitt uppträdande på detta sätt ett icke ringa uppseende i »nationen». Jag darrade ock till en början i alla leder, och var nära att komma af mig; men några vänligt uppmuntrande ord från Prseses, som fann min förvetenhet roande, gjorde att det tog sig och jag gick sedan på tappert nog i denna min första oppositionsdebut, som hade till följd, att jag blef mycket komplimenterad och på ett nationskalassamma afton till firande af Mårtensdagen, fick icke mindre än 40 »bröder», hvilket innan kalasets slut gjorde mig alldeles yr i hufvudet. Jag påminner mig äfven från denna tiden att, kort efter sedan jag,

tillika med de öfriga som samma termin blifvit inskrifna i »nationen», omkring 20 till antalet, hade tagit så kallad juniorsexamen, var hela »nationen» bjuden på ett så kalladt honorariekalas hos inspektor, domprosten doktor Winbom, och att vid de skålar, som vid tillfället förekommo, först för nationens seniorer och sedan för dess juniorer, han bland de sednare utmärkte mig ensam med att nämna mitt namn med beröm, hvilket hade den verkan, att när de omgifvande vände sig till mig, sprang jag af blyghet ifrån bordet in i ett skänkrum på sidan om salen samt brast der ut i gråt under det intrycket att jag skämdes för den skedda utmärkelsen såsom öfverdrifven och obillig mot så många äldre, hvilka nu kunde fatta ovilja mot mig.

Aret förut, eller 1813, upplifvades i Upsala ett tio år förut af några unga studerande stiftadt, men sedan åter upphördt simsällskap. Detta upplifvande skedde egentligen genom en studerande Grahls bemödanden (sedermera hofpredikant, prost och kyrkoherde i Nora); han hopsamlade medel till anläggande af en mycket enkel inrättning, bestående af en brygga ett stycke nedanför staden, samt ett litet hus eller stånd af bräder. Undervisning i simkonsten genom »simning i gördel» meddelades kostnadsfritt åt en mängd unga gossar dels af Grrahl, dels af Anders Fryxell, författaren till Berättelser ur svenslca historien.

Denna simskola och de promotioner som der inrättades för att öka högtidligheten och egga ungdomens håg att deltaga deri, blefvo sedermera ett föredöme för alla de siminrätt-ningar, som bildats såväl i hufvudstaden som i åtskilliga lands-örter. Min far, som mycket nitälskade för och var en bland dem, som lemnade bidrag till den lilla fonden för simskola, lät mig genast få deltaga i undervisningen; och jag blef härigenom en bland dem, som erhöllo eklöfskransen vid den första »promotion» som, om jag rätt minnes, året derpå, 1814, anställdes för skolans elever, och hvarvid professor Jöns Svanberg fungerade såsom promotor och påsatte kransarna under salutskott från s. k. »nickhakar» på stranden, hvilka sällskapet hade fått låna af landshöfdingen.

Under dessa år började äfven gymnastiken efter Lings method först införas i Upsala af dåvarande fäktmästaren löjtnant v. Heidenstam, en elev af Ling. Öfningarna, som den tiden icke omfattade någon sjukgymnastik, höllos i början, dels uppe under den stora kupolen ofvanpå G-ustavianska auditorium, dels också uti trädgården utanför detta hus. Äfven häri fingo jag och min bror deltaga och vid en »slutöfning» i trädgården år 1814, hvartill Upsalaboernas »honoratiores» samt resande herrar och damer från landet voro inviterade såsom åskådare i närvaro af akademiens dåvarande kansler grefve Brahe, fader till den sednare bekante grefve Magnus Brahe, hade jag den triumfen att vara den ende, som kunde klättra upp för en i trädgården upprest mast och sätta upp en vimpel på spetsen under publikens handklappningar. (Detta var dock en tillfällighet, ty dagen förut hade en annan yngling jemväl gjort detsamma, men tröttnade nu ett litet stycke från målet.) Denna framgång hade många år efteråt till följd att personer kommo och helsade på mig, nämnde mig vid namn, som om jag vore dem bekant, och åberopade att de sett mig klättra uppför masten och gå på lina på gymnastiken i Upsala. Det bevisar att sådana öfningar den tiden ännu betraktades såsom något nytt och ovanligt.Ett annat högtidligare tillfälle, då jag hade äran af att få vara med som agerande person, var vid en disputationsakt vårterminen år 1817. De norska kommissarier, som hade varit med om Riksaktens uppgörande mellan Sverige och Norge, sex till antalet, gjorde ett besök i Upsala. Detta sammanträffade med den utsatta dagen till en disputationsakt, hvarvid professorns i Estetiken Aurivillii äldste son skulle under professor Kolmodins præsidium »pro exercitio» på latin försvara en afhandling, som bestod af en, på nämnda språk öfversatt österländsk resebeskrifning, efter ett manuskript, som fanns i akademiens bibliothek och lärer ansetts vara författarens originalanteckning, med titeln: Itinerarium Odorici Forojuliensis, Ord. Minor, e cod. mse. Bibi. Reg. Acad. Ups. editum. De norske kommissarierne hade blifvit inbjudna att bevista denna disputationsakt. För att göra den ännu högtidligare, hade historiarum professorn Fant, som talade en vacker och flytande latin, åtagit sig att »opponera extra». Såsom barndomskamrat med respondenten Carl Aurivillius, hade jag blifvit anmodad att blifva den andre af de två ordinarie opponenterna; bruket ville nemligen för formens skull att desse skulle vara två, men af den andre opponenten fordrades aldrig några kraftiga argumenter; enligt regeln skulle efter en stunds debatt hvarje opponent för h varje argument säga »concedo» och till slutet tacka och med fulla händer strö latinska blomster öfver sin vederdeloman respondenten med anledning af hans skicklighet, h varefter af handlingen slutades med dylika complimenter från præses.

Allt detta gick också nu i sin behöriga ordning, såväl under första opponentens som professor Fants

framträdande, hvilken sednare slutade med att uppdraga en vältalig och lysande målning öfver den Aurivilliska slägtens förtjenster, ochhvad man kunde hoppas för den unge respondentens framtid; och det åhördes af de norske kommissarierna och en del af akademiestatens lärare från dignitärernas och professorernas båda sidobänkar, medan hela den öfriga salen var full af studerande. När ordningen sedan kom till mig att äfven säga några ord, var jag först så rädd, att jag icke visste mig någon råd. Men händelsen gjorde att i sjelfva reseanteckningarna, som voro föremål för afhandlingen, förekommo åtskilliga sifferuppgifter enligt den mahomedanska tideräkningen, Hedschra, hvilka hvarken stämde öfverens sinsemellan eller med den antagna begynnelsen af denna tideräkning. Detta gaf mig anledning att sätta i fråga, huruvida ej det rara manuskriptet vore understucket. På en sådan invändning voro hvarken preses eller respondens förberedda: vid första felet, som anmärktes, påstodo de att det vore tryckfel, men då det fanns flera ställen att uppgifva, der en sådan förklaring var otillräcklig, så inträffade här den nästan exempellösa händelsen att prseses sjelf måste medgifva att han icke kunde förklara det anmärkta förhållandet. Denna vändning efter de många föregående grannlåterna väckte en viss sensation och stor munterhet; äfven praBses sjelf kunde ej hålla sig ifrån att skratta; och allt detta var icke liten ära för mig, förstås, isj^nnerhet tyckte jag detta, då, vid aktens slut, en norsk biskop, med en stor hvit ringkrage kring halsen, kom fram till mig, tog mig i famn och kysste mig, någonting som våra biskopar i Sverige troligen icke skulle hafva så stor lust till numera.

Ett par år efter den stora eldsvåda, som år 1809 öfver-gick Upsala, köpte min far en till en del af bränd egendom, som. han företog sig att bebygga, i följd hvaraf ett antal murare och timmermän der sysselsattes. Det var ifrån år 1812. Egendomen låg näst intill det huset, hvarest vi bodde, och detvar ett stort nöje för mig, likasom det är för gossar i allmänhet, att på lediga stunder få vara med vid byggandet. Min far tog sig häraf stundom anledning att tala med oss om arbetarnes ställning, dervid han inskärpte hos oss den grundsatsen, att den benämning af »bättre» och »sämre» folk, som man plägade gifva åt olika klasser efter förmögenheten, var oriktig, att' en ordentlig arbetare, som är sysselsatt från morgon till afton, föl* att kunna hafva nätt och jemnt sin berg-ning och som får anstränga sina kroppskrafter merändels för att bereda beqvämlighet åt andra, är lika aktningsvärd i sin grofva rock, som personer i hvilken annan samhällsställning som helst, och har lika mycken rätt som den förmögnare att bemötas med höflighet och. välvilja. Denna åsigt har jag i en mognare ålder, under beröring med många hundra arbetare, som under årens lopp varit sysselsatta i olika yrken för min räkning, funnit vara sann i sin allmänlighet och haft otaliga prof på, att sådant bemötande i förening med rättvisa emot dem, som. äro beroende af oss, i de flesta fall, ehuru naturligtvis med undantag, motsvaras genom ökad håg och tjenst-villighet å deras sida.

Jag går nu förbi några år, under hvilka jag förlorade min far, som dog om hösten 1816, vid 58 års ålder. Mina studier fortsattes äfven derefter under Thorsanders ledning, tills jag började tentera för magistergraden. Om denna tid bör anmärkas, att medan jag från 11 till 14 år hade gjort så hastiga framsteg i studier, som förut är nämndt, att jag ansågs hafva hunnit långt framom alla mina jemnåriga, så stod jag från 14 till 16 års ålder qvar nästan på samma punkt. Min lärare tillskref detta håglöshet och lättja och sjelf fällde jag i tysthet många bittra tårar att det ej ville gå framåt och att jag icke hade någon lust för läsningen; men det hjelpteicke. Sannolikt var (let naturen, som tog ut sin rätt; och nu när förståndet började tagas mer i anspråk än blotta minnet, räckte den fysiska utvecklingen icke till. Jag stod också i knut, som man säger, till nära 17 år; när jag derefter började vexa, gick det bättre med studierna, ehuru jag med en ovanligt sen fysisk utveckling tog min kandidatexamen alltför tidigt (hösten 1820), för att kunna hafva några grundligare insigter, synnerligen i filosofien, för hvars styfva lärdomsdrägt, sådan Hegel och gelikar iklädt densamma, jag för öfrigt äfven sedermera haft mera respekt än sympathi.

Jag tillåter mig här en anmärkning i af seende på den skillnad emellan det akademiska lifvet då och nu, som egde rum. i följd deraf att någon reflekterande tidningspress den tiden ännu icke hade uppstått. Väl hörde man ofta talas om Napoleons förvisning till S:t Helena och om rvkten, hvilka emellanåt voro gängse bland folket att han skulle återkomma; men hvad landets egna angelägenheter beträffade, så var derom aldrig fråga, med undantag af hvad som angick tvisten mellan den gamla och den nya skolan i i vitterheten, hvilken underhölls genom fosforisternas skrifter; men deremot tviflar jag nästan att en student ibland 10, med undantag af dem, som läste

till Juris Candidat- eller Hofrättsexamen, hade någonsin läst grundlagen, än mindre kände det vigtigaste af dess innehåll.

Blott en kuriositet från dessa år måste jag berätta. Till de förberedande profven vid universitet hörde äfven en så kallad examen theölogicmn. Denna examen betraktades redan då nästan såsom en blott formalitet och den dogmatiska lärobok, som jemte något kyrkohistoria dervid begagnades, var Wöldickes theologi, ett gammalt ultra-ortodoxt arbete, hvari man bland annat fick inhemta om skapelsen, att menniskan blifvit skapad af röd jord; »Jiomo creatus est ex terrci, et qyiäemrutra»; att Socrates icke kunde blifva salig o. s. v. Som alla ansågo denna theologiska examen, enligt hvad ofvan är nämndt, nästan som ett nödvändigt ondt, så användes sällan mera omsorg derpå än den nätt och jemnt behöfliga för att »gå igenom», och Wöldicke stod i så liten respekt, att de, som läste till samma examen samma termin som jag, Öfverenskommo att fira dess lyckliga absolverande med att bjuda på kaffe, som. cle sjelfva skulle koka i kakelugnen och dervid använda läroboken såsom bränsle under kaffepannan. Jag kan ej med. visshet säga om detta skedde, men det är troligt, och. var måhända orsaken att Wöldicke snart blef sällsynt och slutligen utrotad såsom lärobok.

Ar 1818 hade jag den lyckan att, ehuru okänd af Riddarhusdirektionen, erhålla ett riddarhusstipendium på grund af ett betyg, utfärdadt af framlidne professor Brändström efter en för detta ändamål föranstaltad ser skild examen i närvaro af två andra professorer. Ar 1820 i November tog jag kandidatexamen med temligen god kännedom i de gamla språken jemte rena mathematiken, äfvensom i fysik och kemi, på den tidens ståndpunkt af sistnämnda vetenskap; men deremot endast hjelpligt i historien och svagast i filosofien. Mina betyg voro, om de räknas efter antalet, ganska vackra och jag var deruti den femte eller sjette i ordningen bland promovendi; men fordringarne voro då lindrigare än de äro nu för tiden.

Kort efter min examen ingick jag i Kongl. Bergs-Colle-gium, återvände till Upsala vårterminen 1821 för att studera-juridik, blef promoverad i Juni och tog i slutet af höstterminen samma år Juris Candidat-examen. Härvid kan jag ej underlåta den bekännelsen att de dåvarande professorerna i v juridiska fakulteten, som voro endast två, hade mycket lindriga fordringar emot hvad som egde rum i Lund och äfvensedermera varit fallet i Upsala. .Denna termin bodde jag och läste juridiken tillsammans med nuvarande expeditionssekreteraren hr Schyberg, som var några år äldre än jag och begagnar här tillfället att förklara min förbindelse. för den välvilja och vänskap som han derunder visade mig och hvaraf jag äfven sedermera erfarit flera prof.

Från och med året 1821 började jag tjenstgöra i Kongl. Bergs-Collegium och gick sedermera in såsom extra ordinarie i flera verk, såsom Justitie-Revisions- och Finance-Expeditio-nerna, Commerce-Collegium och Svea Hofrätt samt tjenstgjorde någon tid på hvardera af dessa ställen, för att lära känna arbetssättet. T de båda kansliexpeditionerna fortfor jag dermed till 1830. År 1823 lyckades det mig att blifva antagen till extra kanslist vid Riddarhuset, hvarför jag tror mig hafva haft att tacka det ofvannämnde betyget, som förut hade skaffat mig Riddarhusstipendium. Här tyckte jag att en alldeles ny verld gick upp för mig. Blott en kort tid förut, nemligen från år 1820, hade en något allvarligare uppmärksamhet börjat fästas på landets offentliga ärender, först genom den af Ceder-borgh utgifna tidningen Anmärlnren, som sedan öfvertogs af Greorg Scheutz och vidare med början af år 1821 utbyttes emot Argus, redigerad af Scheutz tillsammans med Johan Johansson, som länge hade vistats i Upsala och der redan varit en bland professor Benjamin Carl Henrik Höijers lärjungar, hvilken var anhängare af den så kallade eklektiska filosofien, och i politiken en beundrare af doktrinärerna af den engelska skolan i konstituerande församlingen under den första franska revolutionen. Härtill kom kort derefter Kuriren, utgifven af bröderna Theorell. Det nya och pikanta uti dessa uppenbarelser, det ovanliga att se något af landets angelägenhetéi offentligt behandladt samt embetsmäns och domares åtgärdergranskade, kunde icke undgå att göra ett lifligt intryck och helsades med ett slags enthusiasm isynnerhet af den yngre generationen, medan det väckte en viss förskräckelse bland en del af embetsmannaklassen och domarekåren, soni icke förut varit vana vid någon kritik i tryck. Det allmänna tänkesättet erhöll ock i denna sin vårgryning med ens en spänstighet, som icke förfelade att gifva åt den förestående riksdagen en riktning och ett skaplynne, helt olika de föregående riksdagarnas, så att man med skäl kunde säga att 1823 års riksdag var den första af politisk karakter med afseende på stats-magternas förhållande till hvarandra, så framt man ej vill räkna det korta dramat af år 1812, då

tryckfriheten inskränktes genom en statskupp. De båda påföljande riksdagarne hade egentligen varit blott financiella och hade tillräckligt att göra med frågorna först om Gröta kanal och sedan om diskonterna, samt med efterkänningen af det betryck, hvari landet hade kommit under den föregående tidens krig.

Till det lifliga intresse som den nyfödda pressen väckte, bidrogo ock synnerligen några ryktbara rättegångsmål, som vid denna tid spelade en stor roll i det offentliga lifvet, och främst deribland det så kallade Wermdömålet, hvars intressanta del utgjordes af ett fiskaliskt åtal mot en kronobetjent, som genom misshandling hade sökt tvinga en fattig torpare från Wermdön och hans hustru att bekänna på sig ett mord, hvartill de voro oskyldiga, men hvilket våld blef genom en slump upptäckt; vidare förföljelserna emot och dödsdomen öfver tvenne embetsmän på Gotland, Bergelin och Ihre, för det de vid en offentlig middag hade klingat med hvarandra vid bordet och druckit »Gustaf den femtes» skål, hvilket en annan närvarande angifvit; en dylik förföljelse emot en vid namn Höökenberg, som dömdes till döden och benådades med lifstids fästningför det' han i et-t sällskap yttrat att »prins Grustaf» skulle komma till Sverige nästa år och taga igen regeringen; och slutligen näst före riksdagen det émot generaladjutanten, friherre, numera grefve C. H. Anckarsvärd anhängiggjorda hög-målsbrott, hvari justitiekansleren å honom yrkade lifvets förlust, för dét han i en skrift, rörande rusthållarnes vid Lifrege-mentets hussarer passevolance-skyldighet, hade kallat ett par regeringshandlingar »landsförderfliga åtgärder». De närmare omständigheterna angående målen mot Ihre och Bergelin samt Höökenberg igenfinnas fullständigt i det af framlidne kaptenen Anders Lindeberg författade arbetet: Bidrag till Sveriges historia ifrån år 1810, och skriftvexlingen i målet mot friherre Anckarsvärd igenfinnes i Argus för 1822. Det kan, för att belysa karakteren af detta mål, vara nog att här omnämna det Hof-rättens vice advokatfiskal Hernblom, som hade blifvit förordnad att utföra åtalet, förklarade att han icke åtog sig detta uppdrag med mindre justi tiekansleren ordagrannt föreskref honom hvad han hade att framföra och att han jemväl inför Hof-rätten anmälde att det var justitiekanslerens skrift, som han på befallning uppläste.

I af seende på Wermdömålet åter förekommo några omständigheter, hvilka mig veterligen ännu icke blifvit offentliggjorda i tryck, men förtjena förvaras i minnet, emedan de ej oväsentligt bidrogo att gifva åt detta mål en politisk karakter och verka på allmänna sinnesstämningen genom den dager de spridde öfver den högre förvaltningens bemödanden att undandraga den brottslige polistjenstemannen lagens näpst, samt dessutom i sig sjelfva äro intressanta.

Såsom nyss nämndes hade ett mord blifvit föröfvadt på Wermdön, och under forskningarna efter banemannen, föll länsmannen i distriktet, vid namn Röösgren, af någon anledning,som jag nu ej påminner mig, med sina misstankar på ett torparfolk i trakten. Detta folk var förut icke illa kändt; mannen dock såsom något slö och enfaldig. De kallades in till Landskansliet, och Xiandshöfdinge-embetet drog ej i betänkande att låta insätta dem i Smedjegårdshäktet. I huset bredvid detta häkte bodde en segelduksfabrikant, hvars tvänne döttrar hade sitt rum närmast intill fängelsets vägg. Dessa unga fruntimmer hörde flera gånger genom väggen jemmerrop ifrån fängelset, livilket antydde att personer der piskades. Upprörda häröfver omtalade flickorna saken för sina föräldrar; ryktet 0111 misshandlingen spridde sig och kom snart till det arresterade torparfolkets husbonde, som gjorde sak deraf. .Detta var dook på den tiden icke något lätt företag. Landshöfdingen och landssekreteraren, som ansågo sig kunna blifva komprometterade, sökte skyla öfver och förneka pinohistorien, och det var endast genom en ovanlig ihärdighet oeh uppoffring af tid och jemväl kostnader, som det lyckades husbonden komma så långt, att en laglig undersökning- mot länsmannen blef anbefalld. Men domaren, som skulle hålla denna undersökning, en häradshöfding Eröberger, syntes äfven, såsom af det följande kan ses, böjd för att få saken nedtystad och länsmannen frikänd. När detta mål skulle förekomma vid urtima ting i Waxholm, liade ett sällskap af unga tjenstemän och några andra personer här i hufvudstaden öfverenskommit att hyra den första och enda ångbåt, som då fanns här och kallades Amfitrite, för att göra en lusttur till Waxholm och på samma gång bevista förhöret vid domstolen. Till detta förhör var länsmannen inkallad, men vid upprop uteblef han ocli hade låtit anmäla att han vore hindrad af sjukdomsförfall, dock utan att förete läkarebetyg. Domhafvanden yttrade då att det ej fanns annan utväg än att uppskjuta målet till ett följandeting, och det hade troligen stannat härvid, om ej några af dem, som hyrt ångbåten för dagen, fallit på den tanken, att fara till länsmannens hemvist för att afhemta honom till

eftermiddagen, om målet då ånyo finge företagas. Detta anmäldes nu hos Rätten. Efter någon öfverläggning antogs också anbudet, turisterna från Stockholm afgingo genast, medförande en rättsbetjent med hemtningsorder; vid ankomsten till ort och ställe, som var ungefär en sjömil från tingsstället, fann man länsmannen frisk och sund, rökande sin pipa i trädgården. Hans förskräckelse är lätt att föreställa sig, men det hjelpte icke; han afhemtades genast och fördes till tinget, der likväl hans ankomst icke lärer väckt något behagligt intryck hos dombafvanden — som föröfrigt hade varit mindre belåten med de besökande åhörarnes närvaro, isynnerhet när han fick se en eller två af dem stå och anteckna hvad som tilldrog sig vid undersökningen.

Några dagar derefter lästes i tidningen Anmärkaren, under titeln: Scener från Waxhohn, en liflig och dramatisk framställning om hela denna tilldragelse, författad af Greorg Scheutz, som varit med i sällskapet, hvari äfven Johansson och Theorell deltogo. Det torde utan misstag kunna sägas, att det var dessa tidningsartiklar, som gåfvo den första starkare impulsen åt pressens inflytande hos allmänheten. Jag var då ännu i Upsala, men påminner mig lifligt den sensation, som dessa artiklar der gjorde; några äf de här uppgifna biomständigheterna har jag sedan muntligen inhemtat af de personer, som voro tillstädes vid det beskrifna tillfället och bland h vilka hr Scheutz ännu lefver.

Under sådana auspicier öppnades 1823 års riksdag. Friherre Anckarsvärd fick behålla sitt hufvud, som nu dessutom inför allmänhetens ögon omstrålades af en martyrgloria då haninträdde på Riddarhuset, medan bitterheten emot honom fortfor från hofvets sida, der han redan förut icke var väl an-skrifven. Sjelf kunde han, i följd af hvad nyss passerat, icke heller vara gynsamt stämd emot de magtegande och emot konung Carl Johan, på' hvars befallning högmålsprocessen hade blifvit anställd och fullföljd; och hans lätthet att uttrycka sig med ett djupt och behagligt organ samt skärpa och fyndighet i debatten gjorde honom egnad att spela den främsta rollen vid detta riksmöte. Det dröjde också icke länge innan det spända förhållandet urladdade sig i en explosion. Det var natten till d. 1 Mars, sex veckor efter riksdagens öppnande. Friherre Anckarsvärd hade väckt en motion om inskränkning af statsutgifterna på titeln för utrikes departementet, genom att indraga en del plenipotentiära ministrar och sätta Charges d'affaires och konsuler i deras ställe med mindre löner. Detta förslag föregicks af en dyster, men den tiden ännu sann målning af större delens bland den svenska allmogen ekonomiska betryck, och slutade med de orden: »ett sådant tillstånd är långt ifrån att hunna kallas detsamma som att lefva fri, och nära nog detsamma som att icke lefva».

Det är lätt att föreställa sig den häpnad ett så ovanligt språk från en af Riddarhusets bänkar skulle väcka redan på stället, men ännu mera på hofvet. Någonting måste göras, för att möta en så farlig oppositionsman, som gick framåt för opinionens vind med fulla segel och hotade att äfven draga med sig en majoritet af representationen. Efter iiera öfver-läggningar beslöts det att man borde söka förmå eller i nödfall tvinga frili. Anckarsvärd att taga tillbaka sin motion och låta den utgå ur protokollet; men det var nödvändigt att någon man med anseende skulle framträda med förslaget derom. Slutligen lät grefve Baltzar Bogislaus v. Platen förmå sig dertill.Det var i. eftermiddagsplenum d. 1 Mars då protokollet skulle justeras, som detta märkvärdiga uppträde passerade. Ett stort antal ledamöter voro på förhand tillsagda, så att Riddarhuset var ovanligt fulltaligt; uppgången till den nuvarande åhörare-läktaren var då från sjelfva salen och en del ledamöter af ståndet, nemligen af de sednast adlade ätterna hade der sin plats; offentligheten vid öfverläggningarne tog först sin början vid den följande riksdagen. Yid protokollsjusteringen började grefve Platen med dessa ord: »Jag uppstår i dag inför denna aktningsvärda församling med mer än vanlig oro och bekymmer », klagade att han i anledning af friherre Anckarsvärds motion haft flera sömnlösa nätter, skildrade med sin, i det hela något hesa och illaljudande, men likväl uttrycksfulla stämma, de' vådliga verkningar en teckning, sådan som motionärens, af det svenska folkets belägenhet skulle frambringa, framhöll den andra sidan af taflan om lyckan af vunnen fred, föreningen med Norge m. m., som manade till tacksamhet, slöt med att besvärja friherre Anckarsvärd att återtaga sin motion och antydde, fastän indirekt; att man annars skulle se sig tvungen att yrka på hans uteslutande. Under sitt föredrag afbröts grefve Platen flera gånger från många serskilda delar af salen af skallande bifallsyttringar och efter talets slut ville dessa knappt taga någon ända, blandade med häftiga upprepade rop af: »vi besvärja friherre Anckarsvärd»; en sedermera hög militärperson, hr B., som satt på läktaren, gick till och med så långt i sin ifver, att han blandade

detta med ropet: »häf ut honom!» Utom grefve Platen uppträdde äfven flera andra talare, hvaribland dåvarande hofkansleren grefve Wetterstedt med en mycket vältalig och akademisk panegyrik öfver konung Carl Johans regering och hvad han gjort för Sverige, hvarefter besvärjelseropen förnyades.Dessa häftiga an]opp tycktes i början öfverväldiga frih. Anckarsvärd; men å andra sidan uppträdde till hans försvar prosten grefve v. Schwerin med en serdeles lycklig improvisation, hvari han framhöll några skuggpartier i den tafia, som grefve af Wetterstedt hade uppdragit, och sedan friherre Anckarsvärd härunder haft tid att hemta sig, besvarade han sjelf de mot honom gjorda försöken på ett så segrande sätt, att motionen förblef qvarstående i protokollet och jemväl erhöll remiss till utskott.

Det är omöjligt att beskrifva den hänförelse af olika sinnesrörelser, hvarmed jag var vittne till denna och andra politiska scener, hvarvid lifliga sammandrabbningar förekommo mellan det tillförene opåtaldt allsmäktiga regerings- och hof-partiet och, en opposition, som, fastän så godt som nyfödd, var full af eld och ungdomskraft. Sådana sammandrabbningar inträffade serdeles när det gällde frågan om tydning af uttrycket i 4 § Regeringsformen, om konungens rätt att allena styra riket, och huru denna rätt skulle förstås enligt grundlagen. Jag har talat om detta derföre, att intrycket af de uppenbarelser, hvartill jag här fick vara vittne, var så öfverväldigande, att det väckte en brinnande håg att möjligen äfven kunna verka något för fosterlandets sak inom det offentliga lifvet, som dittills varit mig alldeles främmande, och sedermera bestämde mig vid valet af min hufvudsakliga lefnads-bana. Det var ock denna håg som föranledde mig att mot slutet af riksdagen göra bekantskap med utgifvaren af tidningen Argus, hr Johansson, som ofta besökte Riddarhuset under riksdagen.

Påföljande året 1824 tjenstgjorde jag i Bergs-Collegium samt i Justitie-Revisionsexpeditionen och var der såsom extraordinaire anställd hos justitiekansleren hr Bergenschöld, hvilkenomfattade mig med mycken välvilja. Det var samme embéts-man som hade låtit förmå sig att anställa åtalet emot friherre Anckarsvärd år 1822; han var likväl långt ifrån någon hård eller elak person, men hade det då för tiden utan tvifvel allmänna begreppet att det vore en förtroende-embetsmans förnämsta pligt att blindt göra allt hvad konungen befallde, utan att anse sig sjelf moraliskt ansvarig derför. Jag fick hos honom till göromål att granska fångiistorna och hade äfven på min begäran af honom erhållit en fullmagt att på hans vägnar få besöka hufvudstadens fängelser, hvilket gaf anledning till en tilldragelse, som kan förtjena anföras, emedan den har något sammanhang med hvad nyss här ofvan är berättadt om Wermdömålet.

Yid ett besök i Smedjegårdshäktet träffade jag nemligen i ett rum bredvid vaktmästarens en gammal man, som satt der tyst och knappt tycktes märka när vi inträdde. På min fråga, hvarföre han var arresterad, sade han att han ej visste det, men att de hade sagt att han var sjuk och han hade suttit der någon tid. Vid närmare efterfrågan befanns denne person vara samma torpare från Werindön, som några år förut hade blifvit anklagad för mordet derstädes, samt piskad till bekännelse. Jag skyndade att anmäla saken hos justitiekansleren, som deröfver infordrade d. v. landssekreteraren v. Sydows förklaring. Detta hade till påföljd att den arresterade torparen genast utsläpptes och landssekreteraren förklarade sig på något sätt, antingen muntligen eller skriftligen för justitiekansleren; om jag minnes rätt, så innehöll förklaringen att man hade funnit torparen gå omkring utan sysselsättning, grubblande, hvarföre han ansetts vara sinnessjuk och de tagit vara på honom. Men efterspelet af allt detta var, att när jag en eller två veckor derpå ånyo anmälde mig att besöka Smedjegårds-häktet, svarade vaktmästaren att landssekreteraren hade förbjudit det och vid närmare efterfrågan på Landskansliet lem-nades det besked att herr justitiekansleren väl sjelf hade rätt att gå i häktena, men icke att skicka någon i sitt ställe, och dervid . blef det. Samma . svar lemnades kort derefter äfven ifrån polisen i afseende på besöken i dess häkten.

Hösten 1824 följde jag med domare på ting i Öster-Nerikes domsaga och höll efter förordnande ett sådant. Våren 1825 blef jag ordinarie notarie i Bergs-Collegium, tjenstgjorde der och i andra verk till år 1828, hade då förordnande att en tid förestå bergmästaretjensten i Wermland och i ett par år sekreteraretj ensten i Collegium; den ordinarie sekreteraren var nemligen tillförordnad ledamot.

I November 1828 inträffade åter riksdag. Yid den näst föregående hade Ridderskapet och Adeln utsatt en belöning af 1000 rdr banko för den, som på ett tillfredsställande sätt kunde visa sig hafva inhemtat

snabbskrifningskonsten, med löfte att då tillika bli antagen såsom notarie, d. v. s. protokolls-förande i ståndet. Som jag ifrigt önskade en sådan plats, hade jag på sommaren efter uppgifter i en tysk brochyr med åtskilliga sjelfgjorda förändringar öfvat mig i nämnda konst så, att vid täflan derom inför Riddarhusdirektionen, hvarvid fyra täflande hade anmält sig, priset tillerkändes riig tillika med ryttmästaren, sedermera riddarhussekreteraren, statsrådet och landshöfdingeu i Westerås Silfverstolpe, till hälften hvar-dera. Yi hade dock begagnat två olika systemer, så att vi ej kunde läsa- hvarandras skrift. Silfverstolpes var kanhända ginare att skrifva, såsom alldeles utan vokaler, men min något lättare att dechiffrera. Yi utgåfvo sedan tillsammans en liten brochyr, hvari dessa systemer äro beskrifna.

Till denna riksdag hade jag ock öfverenskommit medJ. Crusenstolpe, som redan föregående riksdag var kanslist Riddarhuset, att vi tillsammans skulle utgifva en riksdags-mng. Detta var ett vanskligt företag, så till vida som före-;nde exempel voro af skräckande, ty h varken 1815, 1818 >r 182B hade någon sådan tidning kunnat fortsättas till tet af riksdagen. Yårt företag lyckades emellertid öfver väntan. Tidningen inleddes med en kort och enkelt affattad fcorik öfver behandlingen af några de vigtigaste ärenden ler de föregående riksdagarne; och detta behagade allmänen så mycket, att prenumeranter i mängd tillströmmade den första och andra fortsättningen af 30 numror hvar-a och ehuru en del sedan tröttnade, blef det likväl möjligt fortsätta utgifvandet med rätt vacker behållning, med fem nyade prenumerationer under 18 månader, som riksdagen kte.

Detta var den första riksdagen, hvarvid jag jemväl hade trätt på grund af en fullmagt, men jag deltog icke då i erläggningarne, utan tjenstgjorde såsom en af de protokolls-ande.

Kort efter riksdagens slut, som var i Mars 1.830, erhöll förordnande att hålla de ordinarie bergstiugen i Westman -ds och Dalarnes bergmästaredöme.

Yid denna tid hade den politiska reaktion i Europa, som jade efter Napoleons fall, hunnit blifva alltmer öfvermägtig . hotande. Kejsar Nicolaus, som sedan flera år hade suttit czarernas tron i St. Petersburg, kunde, såsom man vet, 3 fördraga en monarki med representativa församlingar, lka uttryckte och gjorde gällande någon folkvilja. Infly-;en häraf och af den Metternichska politiken, i förening I de dynastiska intressena, sträckte sig redan öfver Polen, lien, Österrike . och jemväl, om än i mindre mån, öfverPreussen. Endast i Frankrike var, i följd af den tryckfrihet som der fanns, motståndet ännu starkt emot konung Carl den X:des och hans ministrars försök att tillintetgöra friheten. Redan i slutet af år 1829 talades det dock allmänt om, att reaktionen snart skulle taga ut steget i alla länder. Denna plan uppenbarade sig ock genom utfärdande af de ryktbara ordonnanserna af Polignacs ministère, då på en gång, såsom ett oväntadt åskslag, julirevolutionen utbröt, söndersprängde de svarta molnen öfver den politiska horisonten och i stället för den föregående modlösheten spridde ett nytt lif i alla sinnen som hade någon sympati för mensklighetens framåtskridande. Ja, det verkade som ett elektriskt slag på äldre och yngre, och när underrättelserna hitkommo om den entusiasm, som rådde i Frankrike under de första veckorna efter revolutionen, och om de väckta förhoppningarna, såg jag äldre embetsmän, som vid läsningen deraf fällde tårar af rörelse.

De utländska nyheterna, som förut varit dels betydelselösa, dels nedslående, blefvo nu med ens ytterst begärliga och af tidningarne eftersökta, emedan ingen vecka förgick utan nya uppenbarelser af stort intresse på det politiska området. Som jag hade tillfälle att läsa flere utländska journaler, så tyckte jag mig dock snart förmärka, att nyheterna från Frankrike ofta återgåfvos otillfredsställande och partiskt i våra egna tidningar. Detsamma gällde om pressens behandling af svenska förhållanden. Argus, som en tid hade varit ifrig anhängare af de amerikanska institutionerna och framhållit sjelf styrelsens princip såsom mönster i motsats mot den byråkratiska, hade nu blifvit en lika stark beundrare af den politiskt konservativa skola, som man kallat den doktrinära, eller i senare tid den grå, och predikade i hvarje nummer oupphörligt emot »muve-manget»; Medborgaren, utgifven sedan året förut af öfverste-löjtnanten Grustaf Hjerta, hade väl en bestämd politiskt liberal samt till och med starkt prononcerad demokratisk färg, men hade tillika fått en viss förkärlek för Saint-Simonismen och egde öfverhufvud föga inflytande. Kurir en hade längesedan upphört. De båda dagliga tidningarne Journalen och Stoch-holms-Posten befattade sig sällan med någon kritik, annat än genom »insända» artiklar, som vanligtvis

voro af sådan beskaffenhet, att‘ ordet »insändt» öfver en artikel blef misstänkt hos allmänheten och ansågs nära detsamma som om der stått »på vederbörandes begäran». Stockholms-Postens redaktör till-kännagaf några år senare sjelf att han haft en årlig pension af konung Carl Johan, fastän den ej blifvit honom lemnad i egenskap af tidningsredaktör, utan såsom för detta kapten vid landtvärnet; och Journalens utgifvare, kanslirådet Wallmark, hade i många år varit anställd såsom konungens lärare i svenska språket. Dessa båda voro således bundna. Dagligt Allehanda lade sig sällan i den inrikes politiken genom några ledande artiklar, men hade likväl stundom intressanta referater af utländska debatter i franska kamrarne och engelska parlamentet. Dessa blad voro de bästa. Derjemte utgåfvos flera tidningar, som enkom hade till syftemål att motarbeta de konstitutionella och liberala idéerna, samt att förlöjliga eller anfalla de riksdagsmän, som arbetade i frihetens intresse. Sådana blad voro: »Den objudne gästen», hvars namn inom kort förändrades till »Svenska Minerva», och för sina frihetsflendtliga och absolutistiska åsigter snart i dagligt tal fick benämningen: »Ryska Minerva», men var skrifven med talang och qvickhet, redigerad af f. d. expeditionssekreteraren Askelöf; samt danskaren och Stockholms tidning, båda salarierade från konungens handkassa och mera underordnade samt utan allt anseende; båda dessa voro pressens »enfants perdus», som »utan tvekan,utan häpnad» liito nyttja sig, och äfven begagnades till hvad som helst. Den förra var dock ej utan talang i stilen och skrefs af en f. d. expeditionssekreterare Lindgren, den sednare af en kammarjunkare Rothlieb, som under sin namnunderskrift plägade teckna såsom titel: Verldig kammarjunkare. Post- och inrikes tidningar var då liksom nu det officiella organet, men vida underlägsen det nuvarande. Den tillhörde Svenska Akademien, som betraktade inkomsterna af dess annonser såsom en pension, men i öfrigt brydde sig föga derom. Att den var fullkomligt beroende, säger sig sjelft under sådant förhållande: öfversatta artiklar af någon afgjord j)olitisk syftning skulle underställas konungen, som äfven stundom sjelf nedskickade till redaktionen utdrag ur de utländska tidningarne. Slutligen bör nämnas det kort förut stiftade Stockholms Dagblad, vanligen kalladt »polisbladet», tillkommet såsom oppositionsblad emot Dagligt Allehandas annonser, genom polismyndighetens medverkan, som lät i det nya bladet införa Öfverståthållare-embetets annonser och anbefallde krogarne att hålla detsamma. Till tacksamhet för detta skydd, hvarigenom Dagbladet snart kunde blifva stadens egentliga annonsblad, stod detsamma då, likasom fallet varit allt sedermera, utan gensägelse till polismyndighetens förfogande, när några »insända» artiklar behöfde införas. Dessutom bör kanhända icke glömmas ett litet blad af foga betydenhet men frisinnad syftning, som, om jag minnes rätt, utkom en gång i veckan, under titeln: Conversatmisbladet, redigerad t af en auditör Munter.

Den bristfällighet och slapphet, som vår egen press sålunda företedde, kunde väl icke väcka förundran, då de flesta organerna voro köpta eller officielt beroende, samt derigenom förlorat all sjelf ständighet, men en jemförelse med den franska och engelska journalismen, ledde naturligt till den tanken, attuppsättandet af en ny tidning utgjorde ett trängande sam-hällsbehof, om ej allmänhetens begrepp om de stora verlds-hiindelser, som passerade utom oss, och om de grundsatser, som utgjorde motiverna dertill, skulle genom skefva framställningar af de förutvarande publicitetsorganerna bli ledda på villospår och jemväl inverka på landets politiska och sociala förhållanden, isynnerhet som regeringens eller hofpartiet vid den nyss förflutna riksdagen härstädes hade haft en så obestridd öfvervigt, att sjelfva friherre Anckarsvärd hade tappat modet, offentligen förklarat att han ansåg lönlöst att i en så beskaffad församling vidare begagna sin riksdagsmannarätt och återlemnat sin riksdagsmannapolett. Ett sådant steg af honom, ehuru det bedömdes olika, hade naturligtvis verkat modlöshet både inom representationen i öfrigt och hos allmänheten, medan det väckte glädje hos hans motståndare. Det var ock vid den riksdagen som ett från föregående riksdag hvilande förslag att upphäfva regeringens rätt att indraga tidningar, gick omkull i bondeståndet och indragningsmagten sålunda förblef qvar. Det var härvid som ett märkvärdigt justeringsuppträde tilldrog sig, hvilket väckte stor skandal inom hela riket. Det bestod, såsom många ännu minnas, deruti, att sedan ståndet med en pluralitet af några få röster mot all väntan voterat för indra gningsmagtens bibehållande, spridde sig som en löpeld det ryktet, att en del bönder genom talmannen Longbergs medverkan blifvit köpta medelst användande af 10,000 rdr banko. Detta väckte en sådan harm bland allmänheten, att det skrämde upp dem, som hade låtit köpa sig, och föranledde att vid protokollsjusteringen sju ledamöter utöfver lialfva antalet reserverade sig emot beslutet, hvilket ock föranledde att när reservanternas antal, som läto i plenum anteckna sig, hade hunnit blifva lika med antalet af rösterna emot beslutet ochännu flere

hördes anmäla sig, ropade talmannen: »nej håll! det är nog nu».

Den nyssnämnda tanken på en ny tidning sysselsatte mig nu oupphörligt. Ifrån början ‘hade jag dock ingalunda för afsigt och tilltrodde mig ej heller att blifva den ledande huf-vudredaktören för en daglig tidning; hade jag anat att detta skulle inträffa genom omständigheternas magt, så hade jag visserligen ej vågat försöket. Min önskan gick ut på att finna några politiskt liktänkande personer med god vilja, af hvilka hvar och en skulle åtaga sig ett visst fack för att gifva någon fullständighet åt ett sådant blad; min befattning skulle bli att sammanhålla dessa krafter, samt hafva det egentliga hushållsbestyret. Jag har sedan fått lära af erfarenheten att en tidning, för att kunna motsvara sitt ändamål och utöfva inflytande, måste vara ett uttryck hufvudsakligen af en ledande vilja.

En dag i början af September ventilerades planen till det tillämnade företaget närmare vid en middag der fem personer jemte mig träffades, sedan jag förut meddelat hvar och en serskildt mitt förslag. De voro: min fordna kamrat i riks-dagstidningen, Crusenstolpe, då assessor i Svea Hofrätt; en ung vice häradshöfding, Andreas Möller, hvars bekantskap jag gjort såsom förläggare till tvänne af honom författade humoristiska skaldestycken: Riks soupern, en måltid vid tomt bord, och Resdejeunern, som båda hade af seen de på den förflutna riksdagen ; referendarien i Biksgäldskontoret, Grabriel Lagergren, som hörde till den då för tidqn temligen talrika fraktion af yngre embetsmän, hvilka ansågo en förändring i styrelsesystemet inom landet nödvändig och i början med värme omfattade Julirevolutionens och den representativa monarkiens principer; vidare adjunkten vid Lunds akademi, Lundblad, känd såsom utmärkt stilist, beläst och ästetiskt bildad, och denför lyckliga tillfällighetspoemer bekante skalden Ingelman. En preliminär öfverenskommelse blef också nu träffad sålunda, att Möller och Lagergren skulle åtaga sig den politiska delen af tidningen, Crusenstolpe lemna bidrag till och hafva öfversigten öfver den juridiska afdelningen, Lundblad sköta den litterära och Ingelman theater och skön konst. Jag skulle vara till hands att biträda der det behöfdes, för dagens frågor, för polemiken o. s. v., dock icke såsom hufvudperson. .Den ekonomiska nettobehållningen af bladets utgifvande, i fall det blef någon, skulle delas i sex delar, men jag ensam åtog mig risken, i fall företaget misslyckades, emot att å andra sidan få räkna mig till godo behållningen, af de annonser, som med tiden kunde erhållas, efter afdrag af deras proportionella andel i tryckningskostnaden. Denna redogörelse kan synas alltför omständlig, men torde ej vara utan allt intresse med afseende på hvad som följer och på den plats som Aftonbladet sedermera kom att intaga i det offentliga.

Det beslöts ock att en prospektus till det nya bladet skulle utgå i början af November, men endast i mitt namn; ingen af de öfriga ville ikläda sig någon solidaritet inför publiken. Redan i slutet af samma månad fick jag ett bref ifrån adjunkten Lundblad, i hvilket han ursäktade sig, att hans akademiska göromål och, om jag minnes rätt, en förestående resa, hindrade honom deltaga i »det vackra och fosterländska företaget, åt hvilket han i alla fall spådde en lysande framtid»; och muntligen lemnade vid samma tid Ingelman besked, att hans humör icke var sådant att han vågade verksamt deltaga i en tidning. I Oktober underrättade mig Crusenstolpe att man från högre ort nyligen gjort honom så fördelaktiga anbud, om han ville ställa sig i spetsen för en annan tidning af halfofficiel natur, att, ehuru denna visserligen blef ve af annan tendens än denjag tillämnat, hade han af ekonomiska skäl och med afseende derpå att det försäkrade honom om en angenämare ställning än hans sysselsättning vid hofrättens bord, ansett sig böra antaga dem.

Dessa på hvarandra följande afsägelser försatte mig i icke litet bryderi; men som de båda återstående bolagsmännen Möller och Lagergren lofvade qvarblifva, beslöt jag ändock våga försöket. Dittills hade de dagliga tidningarne utkommit på morgonen; jag ansåg derföre, att det, med afseende på posternas ankomst på förmiddagen, skulle blifva en välkommen nyhet att få en tidning på aftonen; och efter förslag på många hög-trafvande titlar beslöto vi oss att välja den enkla benämningen »Aftonbladet».

Till följd häraf sammanskrefs en prospekt, som egentligen blott angaf h vilka ämnen skulle af handlas, samt antydde tidningens politiska riktning, men var helt kort, blott på ett qvartblad.

Denna prospekt utkom d. 15 November och utsändes, undertecknad med mitt namn, med Posttidningen. Redan innan första numret af sjelf va Aftonbladet utgafs, som var d. 6 December 1830, hade ett profnummer af Crusenstolpes nya tidning Fäderneslandet sett dagen. Det blef sedan snart ryktbart för sin ultrakonservativa

riktning. Om anledningarne härtill och hela historien dermed har Crusenstolpe i senare skrifter sjelf gifvit intressanta upplysningar med afseende på sitt förhållande till »vederbörande». Såväl Granskaren som Svenska Minerva, till och med Conversationsbladet sökte att i födseln mota Aftonbladets framgång; Granskaren gjorde sig lustig der-öfver att prospekten hade fått följa med Posttidningen och mente att denna hade burit omkring en »orm i sin egen barm»,samt deröfver att den nya publicistiska farkosten vore bemannad med bara »unga piltar».

Det blef således hett om öronen innan man hunnit börja. A andra sidan fastades härigenom allmänhetens uppmärksamhet på förhand på det nya företaget och måhända var detta jemte det föregående utgifvandet af Riksdagstidningen anledning till den lycka det nya bladet rönte, att få 120 prenumeranter redan innan första numret utkommit. Tvänne andra omständigheter bidrogo sedan att ifrån början väcka uppmärksamhet på nykomlingen. Den ena var, att vi uti första numret hade att berätta den nyss anlända underrättelsen om Wellingtonska tory-ministérens fall i England och deröfver meddelade några betraktelser, som anslogo publiken; den andra var en skämtsam uppsats med anledning af den nyss firade tusenåriga jubelfesten i anledning af Ansgarii ankomst till Sverige. Redaktionen anförde nemligen, såsom af en enskild hand meddeladt, följande berättelse: »Man känner af historien att den hel. Ansgarius i starka uttryck skref till sin underhafvande, biskop Simon i Björkö, att han och de öfrige missionärerne för ingen del skulle tillegna sig något af folkets egodelar och inkomster. För att nu värdigt fira den hel. mannens högtid och minne, påstås det, att såväl ärkestiftets, som ett visst annat stifts presterskap skola, till en början i tysthet, öfverenskommit och beslutat, med sina biskopar i spetsen att afsäga sig för alla tider tionden och andra inkomster, samt, enligt ordalydelsen i Ansgarii skrifvelse, föda sig af sitt arbete, d. v. s. i sin anletes svett som han. Troligen följa äfven de andra stiften detta sköna exempel, då det hinner blifva bekant. Hvilken lättnad och lisa för landet i synnerhet under ett befaradt mindre [-l}rck-ligt-] {+l}rck- ligt+} år, och hvilken sann christelig anda i detta förakt förjordiska håfvor! Det blir på detta sätt, äfven i andelig mening, afundsvärdt att vara prest.

Denna artikel tycktes ha väckt en icke ringa förargelse hos en del af presterskapet, att döma af flere mycket bittra insända artiklar i Stockholms Dagblad och flera landsortstidningar, men den emottogs icke illa af den stora allmänheten; detsamma var fallet med ett par, i skämtsam ton hållna, uppsatser om de salarierade tidningarna. Snart gynnades ock framgången deraf, att då Aftonbladet begynte utgifvas regelbundet från den 16 December, voro vi de första, som en dag fingo berätta den samma dag ryktesvis hitkomna underrättelsen om revolutionens utbrott i Polen. För hvarje postdag väcktes nu nyfikenheten att få utländska nyheterna om aftnarna och detta hade till följd att den ena tidningen efter den andra snart följde Aftonbladets exempel och öfvergick från morgon- till aftontidning, äfvensom de alla efterhand följt Aftonbladet i spåren i afseende på den yttre anordningen.

Emellertid dröjde det icke mer än ett par månader på det nya året, förrän äfven Lagergren, som redan hade visat symptomer af ånger och af otålighet för de utfall, för hvilka han såsom medarbetare i en tidning kunde bli blottställd och derföre blott några få gånger hade lemnat bidrag till tidningen, förklarade sig hindrad att deltaga i redaktionen. Möller var då den ende medarbetaren som återstod, men. han bi ef, såsom utmärkt skicklig sakförare, snart så upptagen af juridiska kommissioner, som gåfvo bättre förtjenst, att han blott ett par gånger i veckan kunde lemna något kortare bidrag, som då alltid emottogs af allmänheten såsom en godbit, och en eller annan gång, men sällan, en ledande polemisk artikel som blixtrade af skärpa och snille. Tre eller fyra poemer som hade mycken framgång, voro äfven af honom, såsom »Pompe,den prisvärde favoriten»; »Farbror Mårtens ridt till ärans tempel» och ett par andra. Han ville för öfrigt icke ingå i något kompaniskap om tidningen, förmodligen ännu tyiflande på dess framgång, men qvarstod mot serskildt årshonorarium tills frampå året 1833.

På detta sätt stod jag emellertid redan i slutet af Februari 1831 ensam med bördan af det hufvudsakliga redaktionsbestyret, likasom ensam egarc af tidningen, och måste nu söka erhålla andra medarbetare. Bland dessa nämner jag företrädesvis med tacksamhet n. v. protokollssekreteraren och riddaren Nils Arfvidson, som under en del af året 1831 samt hela året 1832 ej blott till det mesta besörjde öfversättningen af de utländska nyheterna, utan skref många ledande politiska artiklar, vittnande om värma och talang, undertecknade A**, hvilka gerna lästes af allmänheten, hvarföre ock den nyssnämnda signaturen plägade kallas: »det flammande A».

Efter att hafva lemnat denna öfversigt af ett företags tillkomst, hvaråt jag egnat min dagliga verksamhet såsom hufvud-rodaktör under mer än 21 år, med undantag af några få veckors frånvaro under sommartiden ungefär hvartannat år, anser jag öfverflödigt att meddela dess påföljande historia mera omständligt. Det må dock nämnas, att tidningen snart nog uppmuntrades af allmänheten så, att den uti cirkulation tog försteget af alla de öfriga, oaktadt de ständiga anfallen från de äldre salarierade bladen och i trots deraf, att senare, icke allenast regeringen fann sig föranlåten att förvandla den sömniga Post-och Inrikestidningen till en Statstidning, der de officiella tillgörandena försvarades, stundom likväl med nog eget tillskrufvade såkallade »beriktiganden», utan dessutom en större daglig tidning, Svenska biet, uppsattes enkom för att motarbeta Aftonbladet, eller, såsom det sjelf sade, med syfte att göra opposi-tion mot oppositionen; ett bemödande som sedermera sekund e~ rades verksamt af professor Palmblads penna, uti Tiden, ett blad, som af honom utgafs först i Stockholm, sedan i Upsala. Det var i synnerhet Aftonbladets bemödande att bekämpa det såkallade »sidoinflytandet» hos konungen, att visa de konstitutionella och representativa inrättningarnas skenlif och slapphet, och att göra den i grundlagen tillåtna offentligheten af de allmänna ärendena till en verklighet, som hade väckt oro på högre ort likasom bland en del af byråkratien. Äldre personer inom embetsverken, som minnas tillbaka till den tiden, kunna intyga huru ogerna man den tiden såg att regeringsåtgärder meddelades i tryck, och att en tidningsredaktör öfverhufvud betraktades nästan såsom fågelfri. Helt annorlunda blef det sedan, då högt uppsatte män funno sig föranlåtne att äfven gripa till pennan och diskussionens rätt gjorde sig erkänd; jag vågar ock tro, att mina bemödanden genom Aftonbladet haft någon andel i att sålunda häfda åt pressen en annan samhällsställning, så att denna numera beror egentligen på tidningens egen moraliska halt och på det politiska förstånd hvarmed den handhafves.

Det är kändt, att ännu för 30 år sedan de flesta domare vid brottmålsransakningar, men i synnerhet poliskammaren i hufvudstaden, ansågo såsom en ambitionssak, att, när en anklagad kom inför deras skrank, få honom att bekänna> hvar-före ock ra.nsakningen vanligen började så, som om det kunde tagas för afgjordt att den anklagade vore brottslig; att snärja honom gällde såsom ett prof på mycken skicklighet. I fängelserna var det ingenting ovanligt att fångar fingo stryk för att förmås bekänna. Detta skräcksystem var egentligen en tradition och ett arf ifrån Grustaf den tredjes polis, hvarom en mängd upprörande berättelser ännu ej fallit ur minnet hosäldre personer, äfvensom det till en viss grad hade sin upprinnelse i det inqvisitoriska rättegångssätt som vår lag stadgar i brottmål; men offentligheten är dock ett verksamt medel mot alltför stora öfverdrifter deraf. Jag ansåg det vara serdeles angeläget att i denna riktning söka bryta en väg, som förut var föga banad och det lyckades äfven, fastän ingalunda utan svårigheter och trakasserier af många slag, som det dock här blefve för vidlyftigt att omförmäla.

Det är redan nämndt att ömtåligheten den tiden var vida större än den sedan blifvit, och ökades af den politiska skuggrädsla, som utgjorde ett hufvuddrag hos den dåvarande regeringen.

Ett af de förnämsta- vapen, som man sökte använda mot Aftonbladet, blef sålunda att insinuera att det ville ingenting mindre än »förvandla Sverige till republik», samt att idkeligen upprepa, att Aftonbladet vore smädeligt emot både regering och embetsmän, ja äfven emot konungens person. Jag anser det vara skäl att här framhålla dessa beskyllningar såsom ett serskildt karaktärsdrag hos Aftonbladets motståndare derföre att aldrig något bevis i sak på smädelse, hvarken mot konungen eller rådgifvarnes personer kunnat framdragas ur tjuguen årgångar af tidningen. Att sådant icke uteblifvit och att det beifrats om det kunnat utfinnas, dertill kan man döma af beskaffenheten af de tre åtal, för hvilka Aftonbladet sammanräknadt varit föremål under 21 år. Det första var år 1832 i anledning af en, visserligen af förhastande införd, notis om ett ut-spridt rykte att någon hade kastat ett papper med arsenik i' en brunn och af en uppmaning till polisen att till sinnenas lugnande vederlägga detsamma. Det andra var år 1836 för en öfversatt artikel ur franska tidningen le National om det österrikiska förtrycket i Italien och deri det bland annat stodatt Österrike hade mördat flera af Italiens ädlaste söner, hvilket ock var sanning, om man tänker på de tortyrer, som grefve Gronfalonieri, Silvio Pellico och många ilera italienska patrioter fingo undergå.i Bpielbergs och Venedigs fängelser. Emellertid åtalades denna artikel, hvaraf en annan öfversättning reclan Jiade stått i en norsk tidning, och. urbota ansvar yrkades på mig, som då ännu var ansvarig utgifvare (hvilket fortfor tills tidningen första gången indrogs och jag förlorade rättigheten). Stora ansträngningar

gjordes för att få detta tryckfrihetsmål afgjordt efter vedérbörandes Önskan och jurymanna valet gjordes med serdeles omsorg; namnen finnas i 1836 års årgång. Det var ock så nära, att fem ledamöter af juryn fällde, men som sex. erfordras för att få en skrift fälld såsom brottslig, lyckades det ändock icke. Jag omnämner detta mål, redan märkvärdigt i sig sjelf såsom ett karakteristiskt bevis på de maktegandes, dåvarande ofördragsamhet emot tryckpressen den tiden, egentligen derföre att den då här vistande österrikiske ministern, grefve Woyna, lät införa i en tidning, ett offentligt tillkänna-gifvande att åtalet icke liade blifvit begärdt af honom, h varigenom han i och med detsamma lät förstå, att han skulle ansett för en skam att hafva föranledt detsamma. Det tredje åtalet, ett tiotal år efteråt, anställdes af Posttidningens d. v. utgifvare, för ett uttryck, som hade blifvit fäldt af Aftonbladet om en artikel i Posttidningen. Jag var, då den skrefs, frånvarande på en resa till utlandet under några veckor. Hufvudredaktions-bestyret sköttes under tiden af herr S. A. Hedlund. Aftonbladet blef dock frikändt. Att icke flera än dessa tre åtal varit anställda mot Aftonbladet, ehuru bland alla tidningarne den på högre ort mest fruktade och hatade, torde utgöra bästa vederläggningen emot beskyllningarna om tidningens smädliga karakter, isynnerhet om man tar i betraktande de högst obe-tydliga anledningarna till flera årtal emot andra, såsom år 1834 emot kapten Lindeberg, för en skrift om teatern, hvarpå följde-dödsdom; 1838 mot Crusenstolpe för det han rubricerat en-utnämning i statsrådet, daterad på en söndag, såsom sabbats-brott, ett åtal mot Conversation sblad et, som pliktfälld es till 200 Rdr Banko, för yttrandet, angående en fråga om förbud af spannmålsutförselsel, att »herrar statsråder ej borde spänna bågen för högt, ty annars kunde den brista» o. s. v.

Deremot blef tidningen, ifrån medlet af år 1835 till ungefär samma tid år 1838, indragen några och tjugo gånger; så att det sista, som utgafs i ordningsföljden innan indragnings-makten afskaffades, var det Tjugondesjette_ Aftonbladet; dock hade två eller tre af denna succession måst upphöra, icke i följd af indragning utan emedan de ansvarige utgifvarne hade återkallat tillståndsbrefvets begagnande. Dessa indragningar voro både kostsamma och- ytterst besvärliga; för att icke mankera publiken var det nödigt att hafva en hel flock tillståndsbevis i beredskap, med en ansvarig utgifvare för hvardera, emedan den, för hvilken en tidning indrogs, derigenom tillika förlorade rättigheten att vidare utgifva någon sådan, så framt denna rättighet ej återskänktes af konungens nåd. Med h varje ansvarig utgifvare måste derföre kontrakt på förhand vara upp-gjordt om vilkoren för att få begagna tillståndsbrefvet. Å andra sidan åter, som indragningarna oftast skedde af så obetydlig anledning, att åtal svårligen kunnat anställas och publiken icke kunde uppspåra skälet till indragningen, så ökades derigenom deltagandet för tidningen och tonen för densamma hos allmänheten. Sedermera fick man ock upplysning att de senare täta indragningarna icke härledde sig från harm öfver vissa artiklar, utan från ett systematiskt förföljelsesystem i afsigt att slutligen derigenom döda Aftonbladet, som den omnämnda skuggrädslansannolikt ansåg umgås med revolutionära planer och derföre syntes frukta. Till denna fruktan bidrog den omständigheten att de salarierade bladens alla försök att motarbeta Aftonbladet endast verkade motsatsen, och att publiken tycktes icke ogerna läsa dess polemiska artiklar, som aldrig voro surmulna. Stundom öfverdrefs till och med tidningens inflytande, äfven af personer som ej älskade den; såsom då biskop Tegnér en gång uti ett offentligt tal i Wexiö domkyrka klagade deröfver, »att Aftonbladet numera vore det Svenslca folkets bibel.-» Likasom för att uttryckligen bekräfta huru långt det förut nämnda förföljelsesystemet gick, tillkännagaf vid 1840 års riksdag herr August von Hartmansdorff, som hade förvaltat hofkanslersembetet under den tiden då de tätaste indragningarna skedde, från sin bänk på Riddarhuset, att b ans afsigt hade varit att draga in Aftonbladet livarje dag och derigenoin till slut göra dess utgif-vande omöjligt i brist på ansvariga utgifvare af ständigt nya blad; »men», tilläde han, »så komrno 1838 års oroligheter, och då var mitt välde slut». Till denna historik hör dock äfven, att efter en indragning år 1838 tillkännagaf jag offentligt, att, om vidare indragning skedde, så skulle ingen tidning utgifvas igen, förr än nytt tillståndsbref derefter kunde erhållas (hvilket efter hyarje ansökning dröjde 14 dagar), emedan det kunde blifva intressant att se, huru allmänheten skulle upptaga den saken, som då icke Redaktionen vore skuld till. Om vederbörande hade respekt för att sålunda på en tid helt och hållet beröfva allmänheten i hufvudstaden och landsorten läsningen af Aftonbladet, vet jag icke, men efter den betan hördes ingen vidare indragning af.

Efter 1838 års upplopp, i de dagarna då Crusenstolpe skulle afföras till Yaxholms fästning efter det förut nämnda

tryckfrihetsmålet, hvarefter han blifvit för majestätsbrott dömd.till 3 års fästning och hvilken dom väckte en allmän jäsning i sinnena, blef ock herr von Hartmansdorff aflägsnad från hofkanslersembetets beklädande, och statsrådet Ihre, sedermera statsminister för utrikes ärendena, åtog sig förvaltningen af detsamma, hvarvid han påstods hafva fästat det vilkoret att inga tidningsindragningar vidare skulle komma i fråga.

Om tilldragelserna år 1838 är för öfrigt så mycket skrif-vet förut, att jag kan förbigå hela denna period, hvarom mera utförligt kan läsas i det årets Aftonblad. Till 1840 års riksdag återkommer jag längre fram.

Då efter Carl Johans död hans son, Oscar, uppsteg på tronen, var landet fullt af förhoppningar. En allmän belåtenhet uttalade sig ock med några populära åtgärder, hvilka den nye konungen genast vidtog, isynnerhet upphäfvandet af 1812 års kungörelse med förbud emot all gemenskap med f, d. kongl. familjens medlemmar, hvilken författning hade gifvit anledning till icke blott de här ofvan nämnda förföljelserna och dödsdomarna mot Ihre, Bergelin och Höökenberg, utan ock senare till det bekanta Duben-Vegesachska målet. Afven Aftonbladet delade denna belåtenhet, som hos många öfvergick till en ren beundran och föranledde benämningen »förtjusningsfeber». Denna enthusiasm representerades inom pressen af Dagligt Allehanda, hvars hufvudredaktör då var hr Dalman; Aftonbladet förbehöll sig emellertid uti tre artiklar i Mars månad 1844 med titeln: Konung Oscar och hans ställning, att äfven se framtiden an. Något tvifvel väcktes visserligen kort derefter af ett cirkulärbref, som chefen för landförsvarsdepartementet, frih. Peyron, befalldes utfärda till arménsofficerskårer, med varning att icke deltaga i några politiska öfverläggningar eller reformmöten, hvilket förbud tycktes ej stå väl tillsammans med en liberal och storsinnad politik. Ett faktum är emellertid att konungen i slutet af April 1844 kallade till sig den bekante rättslärde, förste expeditionssekreteraren J. Gr. Bichert, en lika redlig som insigtsfull man af frisinnade grundsatser, med anbud, såsom allmänt sades, att ingå i konseljen, men att Hicliert icke ansåg sig kunna eller böra mottaga kallelsen, förmodligen af giltiga skäl, utan reste tillbaka till sitt landsställe nära Lidköping. Derefter följde vid samma riksdag bland annat sanktionen på ständernas beslut om införande af lika arfsrätt för bröder och systrar, hvilket emottogs med mycket bifall och föranledde en festlig middag, dervid brukspatron Thore Petré, professor Thomandér och grefve C. H. Anckarsvärd egnade konungen sin hyllning och i varma ordalag uttryckte landets förhoppningar. Något senare förekommo åtskilliga regeringshandlingar, hvilka tycktes mindre öfverensstämmande med ett liberalt program, men det var isynnerhet det s. k. Zachrissonska målet som gjorde slut på illusionerna. Detta mål bestod deri att kaptenen vid Gröta Artilleri Zachrisson lät genom Gröteborgs Handelstidning kungöra, att enligt meddelande från generalmajoren Arbin, hade konungen förklarat att Zachrisson ej kunde erhålla befordran till batterichef derföre, att han hade deltagit i ett reformmöte angående representationsfrågan, dervid han dock hade varit en bland dem som yttrat sig för regeringens förslag. Hans uppgifter härom blef vo aldrig vederlagda, men generalmajoren Arbin måste taga afsked derföre att han hade sagt Zachrisson att det varit konungens - beslut att han ej kunde få batterichef sbeställningen. Åtskilliga sådana drag från regeringens sida hade ånyo bragt Aftonbladet i opposition, och en lifligstrid om regeringens politik uppstått mellan Aftonbladet och Dagligt Allehanda, hvaraf ett hufvudmoment här förtjenar upptagas, såsom karakteristiskt ,för ställningar och förhållanden under åren 1845—1848. Det inträffade nemligen, under det man på högre ort gerna ville hafva regeringens politik ansedd som liberal, att insända artiklar af en reaktionär karakter, eller sådan som påminde om »det gamla systemet* och om tendensen för ett »inre "Ryssland», ständigt infördes i Posttidningen. Detta väckte naturligtvis ett stort uppseende i en regerings blad som ville anses frisinnad, men hos ingen var harmen så stor som hos Dagligt Allehandas redaktör. Han påstod och trodde sannolikt att dessa artiklar idkeligen infördes emot konungens vilja, och ondgjordes deröfver att regeringen icke hade nog kraft att kunna tygla Posttidningens rebelliska redaktion. Artiklarnas författare antogs allmänt vara numera generalmajoren H. som då tillika var adjutant hos konungen och i denna egenskap uppvaktade på slottet, och hade ständigt tillträde hos Majestätet, hvilket gjorde att förhållandet tycktes Dagligt Allehanda ännu mer förargelseväckande. Andra funno det enkelt nog; det var ifrån detta och likartade förhållanden, som misstanken om det så kallade »basculesystemet» uppstod hos allmänheten. Aftonbladet dref härvid emot Dagligt Allehanda den satsen att det betydde mindre om »adjutanten» fick skrifva i Posttidningen, blott regeringen icke handlade i samma anda, men å andra sidan, att om regeringen vore verkligt liberalt sinnad, så vore nog Posttidningen..det.

äfven. Sjelfva spetsen, så att säga, af polemiken emellan Aftonbladet och Dagl. Allehanda var, att Allehanda förebrådde Aftonbladet brist på god vilja, då det låg regeringen i hälarne med klander »just nu, då regeringen höll på att blifva verkligt liberal», Aftonbladet åter förmenadeatt det tycktes, som om Dagligt Allehandas redaktör »hade ett ständigt behof af att vara duge». Slutligen väckte denna sak och striden derom så stort uppseende och äfven löje, att adjutantsartiklarne i Posttidningen åtminstone för en tid måste inställas; och Dagligt Allehanda förkunnade nu med triumf att adjutanten blifvit förbjuden att skrifva, hvilket gaf anledning till det skämtsamma talesättet, att regeringen hade satt munlås för Posttidningen.

Några veckor efter öppnandet af 1847 —1848 årens riksdag, i första dagarna af Februari 1848, hade ett antal riksdagsmän af alla stånden samlats till middag i det s. k. lilla sällskapets hus vid Munkbron, för att på eftermiddagen öfver-lägga om hvarjehanda förestående riksdagsarbeten. Dervid uppstod bland annat tal om, huruvida man borde sammanträda till förberedande rådplägningar angående representationsfrågan. Grrefve Anckarsvärd, som ifrån 1840 års riksdag åter hade börjat deltaga i representationen och nu var en bland sällskapet, yttrade sig då, att han vore så mycket som någon intresserad för och öfvertygad om behofvet af en reform, men han tyckte sig finna lojheten i allmänna tänkesättet så stor och den politiska atmosferen öfverhufvud så qvalmig, att han ansåg än-damålslöst att söka hålla denna fråga uppe eller väcka intresset derför. Detta yttrande af en man med så stort anseende syntes mig alltför nedslående för att lemnas alldeles utan gen-sägelse. Jag tillät mig derföre anmärka att man, enligt min öfvertygelse, aldrig borde förtröttas i en god sak eller låta modet nedslås, om det ock ser mörkt ut för tillfället rundt omkring, och att detta äfven gäller politiska sträfvanden. Jagkom härvid att erinra om en händelse från år 1830, att i Maj och Juni månader det året var en så fullkomlig stilltje i politiken, att en engelsk tidning Morning Chronicle, som förut hade deltagit med Londons Öfriga morgontidningar i bekostandet af en daglig express från Paris, för att erhålla nyheterna några timmar tidigare än med den ordinarie posten, afsade sig detta deltagande, emedan underrättelserna en lång tid varit och tycktes än vidare blifva af så föga värde, att publiken icke brydde sig om att läsa särskilda korrespondenser derom. Och endast två dagar efter denna uppsägning kom nyheten om Julirevolutionen, med expressen till de öfriga morgontidningarne, hvaremot Morning Chronicle ej kunde berätta densamma förr än en dag senare än de andra! När en så hastig förändring i den politiska atmosferen kunde inträffa en gång, menade jag, »kunde man icke veta om ej äfven nu någon ny politisk vindflägt i den qvalmiga dunstkretsen snart kunde förspörjas, som gåfve lif åt den allmänna andan och utsigt för framåtskridandets och reformernas sak». Detta ansåg dock grefve Anckarsvärd nu för en omöjlighet — och så såg det verkligen ut efter den fullständiga öfvermakt som den Gruizotska ministéren hade skaffat sig inom franska deputerade kammaren och under den ryske czarens öfvertag i det öfriga Europa. Tre eller fyra veckor der efter hitkom emellertid nyheten om Februarirevolutionen och om republikens utropande i Frankrike. Som mitt yttrande hade förekommit i ett större sällskap, så blef det nu allmänt citeradt såsom en profetia: och man undrade på vissa håll till och med om jag icke möjligen på förhand kunnat hafva något väderkorn på en tillämnad revolution i Paris. Det blef dock snart utom allt tvifvel utredt, att ingen i sjelfva Frankrike åtta dagar förut anade hvad som skulle inträffa, samt att det varit inrikes mi-nistern Duchatel, som framkallat clen första konflikten genom sina polisföreskrifter emot reformbanketten dagarne näst före den 24 Februari.

• För att ej blifva för vidlyftig har jag i det öfvanstående förbigått många tilldragelser af intresse, som kunde vara att anföra från tiden af min verksamhet såsom tidningsutgifvare, synnerligen under åren 1834 vid åtalet mot kapten Linde-berg och under 1838 års oroligheter. Jag erinrar blott med ett par ord om tillvaron af och mitt deltagande i ett reformsällskap år 1844, strax efter sedan 1840 års reformförslag hade blifvit afslaget. I detta reformsällskap, hvari många af riksdagens liberala notabiliteter deltogo, rådde god enighet och värma, till dess det sprängdes genom aftall och motarbetande af ett par ledamöter af Adeln, som dittills hade ansetts tillhöra de liberala och vara reformvänner, och af hvilka den ene sedan blifvit en högt uppsatt embetsman. — Härpå följde några år derefter reformmötet i Örebro 1849 och »reformvännernas sällskap» i Stockholm. I det förra deltogo flere hundra dels riksdagsmän, dels ansedde possessionater, förmögne jordbrukare af bondeståndet och handlande, som till en del hade rest dit från aflägsna provinser. Detta mötes program är så kändt att det ej

behöfver af mig anföras, äfvensom den förskräckelse och det motstånd det, oaktadt sin betydliga begränsning af valrätten, mött hos de s. k. grå. I det senare sällskapet deltogo, bland andra, grefve 0. H. Ankarsvärd, d. v. professorn, doktor Thomander, expeditionssekreteraren J. Gr. Richert, professorerne Bergfalk och Grenberg, herrar Siljeström, Dalman, öfverstelöjtnanten Grustaf Hjerta, grosshandlaren Schartau m. fl., äfvensom undertecknad. Der höllosmånga intressanta sammanträden, hvarvid i början rådde så mycken enighet, att man kom öfverens om de hufvndsakliga grunderna för ett förslag till representation, ntgående från samfälda val af demokratisk, men dock ganska moderat karakter. Men plötsligt, och utan att pluraliteten förut hade någon aning derom, sprängdes denna enighet derigenom att omkring tjngo ledamöter af sällskapet, hvaribland baronerna Hugo Hamilton och A. C. Raab, samt herrar W. F. Dalman och Sved-bom torde kunna räknas till de mest betydande, på en gång framträdde med en vid serskildt hållne sammanträden öfver-enskommen gemensam reservation, hvari de förut af pluraliteten öfverenskomna grunderna framställdes såsom vådliga, och reservanterne upptogo ett mera exclusift, af sällskapet för-kastadt program att skilja de valberättigade, i mon af deras förmögenhet, i två afdelningar, öfver eller under det s. k. »strecket». Andra, hvaribland äfven jag, prosterade med värma emot detta plötsliga affall af personer, som förut, om de ock gjort en och annan anmärkning, dock i det hela tycktes hafva fogat sig efter flertalets mening i hufvudsaken. En betecknande omständighet med denna reservationsepisod var ock, att den utgjorde en förelöpare till regeringens tillkännagifvande att ett representationsförslag skulle af regeringen framläggas för ständerna, hvilket regeringsförslag ock sedan visade sig baseradt på nästan samma program som reservanternas; det troddes också temligen allmänt, att hela tillställningen af reservationen stod i sammanhang dermed.

Det var ett par år efter denna riksdags slut, som jag lemnade ifrån mig förlagsrätten till Aftonbladet. Om anledningarna härtill må nämnas följande. Det hufvudsyftemål,som hade föresväfvat mig såsom möjligt att uppnå, att hos allmänheten väcka ett lifligare behof af offentlighet och ett större deltagande för de allmänna ärendena än tillförene samt att bereda en mera tryggad plats inom samhällets elementer åt en sjelf ständig journalistik, hade nu vunnits, så vidt det kunde bero af min medverkan. Många af mina vänner veta att jag ifrån början hade tänkt mig min befattning i egenskap af redaktör såsom provisorisk och önskat lemna den i andra skickligare händer, om jag kunde finna några sådane efterträdare, som ville kämpa för samma grundsatser. Jag hade emellertid under Aftonbladets hela tillvaro, med undantag af några veckor en och annan sommar, sjelf haft den dagliga ledningen af tidningen i hela den politiska och statsekonomiska delen, och för att vårda konseqvensen i åsigter, genomsåg och granskade jag nästan allt som jag ej sjelf hade skrifvit, åtminstone allt som rörde politik och nationalekonomi. Detta kunde icke alltid ske utan en ansträngning, som efter så många år gjorde en längre ledighet behöflig, så n^cket mer som jag derjemte hade intresserat mig i ej obetydande industriella företag. Jag började derföre redan år 1849 med allvar tänka på att lemna Aftonbladet, och stod äfven i underhandling om tidningens öfverlåtande till ett bolag; men något tvifvel om den tillämnade redaktionens politiska tänkesätt föranledde mig att af bryta sakens vidare fullföljande. Emellertid började, såsom alla känna, den politiska reaktionen i Europa ifrån år 1849 allt mer gripa omkring sig. Jag råkade blifva vittne till en bland de första uppenbarelserna deraf i Frankrike; det var den 13 Juni 1849. Man torde erinra sig, att lagstiftande församlingen hade beslutat sända en expedition af trupper till Italien, för att hindra Osterrikarnes inkräktningar, men att presidenten Louis Napoleon i det stället lät denna armé vändasig emot den Romerska republiken. Jag var i Paris, när nyheten härom ditkom, och det är omöjligt att beskrifva den bestörtning, som denna nyhet väckte. Berättelser derom i tidningarna hade blifvit affischerade på några ställen på murarna af husen, folksamlingar hade hopat sig deromkring, åhörande med spänd uppmärksamhet medan en person läste, och jag såg mer än en blusklädd gråta af förbittring. Dagen derefter föreföll en mycket stormig debatt i församlingen, der Odillou Barrot, då minister, försökte ett lamt försvar för hvad som skett, men Öfverhopades med snart sagdt förbannelser från andra sidan. En del deputerade, samt personer af Nationalgardets officerare, isynnerhet 12:te legionens, som var känd för sina republikanska tänkesätt, uppsatte då en petition till lagstiftande församlingen, åsyftande att verka en förändring i Presidentens politik; och denna petition skulle öfverlemnas af en stor deputation af deputerade, nationalgardister, andra borgare och polytechniska skolans elever m. fl. Desse hade bildat en stor procession, af omkring 1,500 personer, som tågade framåt Boulevarderna för att öfver place de la Concorde

begifva sig till lagstiftande församlingens palats, då de nära Madeleine-kyrkan motades af en kavallerischock, som högg in på dem, och hvilken kommenderades af general Changarnier. Under samma dagar hade man ock tillfälle att se huru man på Presidentens befallning strök ut och målade öfver orden liberté, egalité, fraternité öfverallt der de hade blifvit anbragte på en mängd offentliga byggnader i Paris, äfvensom huru de på flera ställen planterade frihetsträden upprycktes. Det är för väl kändt att behöfva upprepas, huru under de följande åren folkets sjelfstyrelse och de republikanska inrättningarna på allt sätt undergräfdes och frisinnade embetsmän aflägsnades o. s. v., hvilket allt utgjorde förberedelser till den påföljande stats-kuppen i December 1851. Det året vistades jag å nyo på sommaren några veckor i Frankrike. Under en resa till södern hörde jag då på ångfartyg och i jernvägsvagnar högljudda uttryck af förbittring, uttalade öfver presidentens försök att förstöra frukterna af Februarirevolutionen och öfver den synbara afsigten att tillintetgöra republiken, dock trodde ingen att en katastrof vore så nära. Jag beskref intrycket af denna min resa och min åsigt öfver den politiska ställningen närmare uti ett par bref till Aftonbladet i September 1851.

Aftonbladets försäljning skedde nu efter min hemkomst. Det öfverläts till magister docens oeh brukspatronen Bergstedt, som representerade ett bolag af fem personer. Herr Bergstedt var en ekonomiskt sjelf ständig man, hvars skriftställaretalang var mig bekant genom några recensioner, som han förut hade författat för tidningen och hvars åsigter jemväl syntes mig öfverensstämma med mina. Jag afträdde från redaktörsbefatt-ningen med slutet af året 1851, och hade den tillfredsställelsen, att de nya egarnes inkomster af tidningen fortforo oförminskade, så att köpesumman ingick på 2 l/z år utan att kö-parne behöfde göra något utlägg; och likväl voro priserna på såväl prenumeration som lösa numror och annonser då betydligt billigare än de nu äro. Derefter, eller sedan början af året 1852, har jag icke haft någon annan förbindelse med Aftonbladet, än att jag stundom der fått införa artiklar undertecknade med mitt namn eller med signaturen * * *, i följd af ett vid köpet gjordt förbehåll att allt framgent ega ovilkorlig rättighet att få plats för hvad jag kan önska framlägga inför Aftonbladets läsare.

Bland de litteratörer, hvilka under de förutnämnda 21 åren lemnat mer eller mindre bidrag till Aftonbladet eller varit medarbetare deri, voro åtskillige som förut hade utgif-vit andra tidningar, men upphört dermed och hvilka sedan jemväl lemnat den jordiska skådeplatsen. Jag nämner här med tacksamhet C. W. Lilljecrona från 1832 till 1844, förut en kort tid utgifvare af Skånska Correspondenten; A. Lindeberg, förut redaktör af Stockholmsposten, och senare den som byggde och år 1842 öppnade »Mindre Teatern» härstädes; Magnus Luttropp, som hade utgifvit ett par årgångar af »Svenska bondens tidning»; J. P. Theorell, en tid under åren 1834— 1835, sedan han hade lemnat Dagl. Allehanda; öfverstelöjt-nanten Gustaf Hjerta samt Georg Scheutz och O. P. Sturzen-becker. Den ryktbare författaren och skalden C. J. L. Almqvist hade också i några år varit medarbetare för den litterära af delningen i bladet, då på sommaren 1851 den förfärliga misstanke mot honom yppades, som föranledde honom att rymma fäderneslandet. Många erinra sig utan tvifvel det högst pinsamma intryck som denna underrättelse väckte hos alla litteraturens vänner, bland hvilka många ansågo Almqvist såsom den störste af våra skalder, äfvensom den fortsatta smutskastning hvarmed utgifvarne af tvänne besoldade, numera upphörda blad täflade att visa sig kacka emot Aftonbladet under försöket att insinuera, att Almqvist icke blott hade stått i förtrolig vänskapsförbindelse med mig, bladets redaktör, utan ock varit tidningens spiritus rector, ehuru intetdera hade varit fallet. .

Utom min sysselsättning såsom publicist, har jag äfven deltagit i riksdagarna från och med 1823, men såsom aktif representant först ifrån år 1834. En hastig öfversigt af de vigtigaste förslag för hvilka jag arbetat under min riksdagsmannabana har jag trott höra till dessa anteckningar. Denkan ock i så måtto ega ett mera allmänt intresse, som deraf visar sig huru tlera bemödanden, hvilka i början mötte det största motstånd, sedermera vunnit framgång inom lagstiftningen till följd af ett upplystare allmänt tänkesätt.

Vid 1834 års riksdag ingaf jag förslag om införande af ett liberalare tullsystem genom nedsättning i tullafgifter på åtskilliga artiklar, deribland borttagande af utförseltullen på stångjern. Äfven var jag den förste som föreslog att alldeles borttaga införseltullen på stenkol. Båda förslagen mötte starkt motstånd och föga medhåll. Importafgifterna på de flesta varor voro för öfrigt i allmänhet då ännu så höga, att en betydlig lindring redan låg t. ex. i förslaget att få iu- och utföra tackjern mot en tull af 25 procent af värdet, hvilket likväl icke då bifölls,

samt att modeller och machiner skulle få införas mot 5 procent och jernplåtar mot 10 procent af värdet.

Vidare väckte jag motion, om förnyelse af Rikets Ständers underdåniga skrifvelser vid 1823 och 28 årens riksdagar om offentlighet vid alla underdomstolar och poliskamrar; och föreslog näringsfrihetens utvidgande, sålunda, att alla innevånare i stad borde lika med borgerskapet bidraga till städernas underhåll i visst förhållande af deras utskylder till staten, hvaremot ingen skulle vara betaget, som visar sig dertill ega skicklighet, att drifva hvilken borgerlig näring han behagar. (Det förra har sedan blifvit lag, men det senare icke.) Slutligen: att Riksstånden, efter talmännens öfver enskommelse, måtte kunna sammanträda på ett rum för att öfverlägga och besluta tillsammans, när ej votering begäres, hvilken då skulle ske ståndsvis. (Ridderskapets och Adelns protokoll, 15 delen, sid. 348.)

Vid den nästföljande riksdagen 1840—41 väckte jag följande motioner, hvaribland flere utgjorde en förnyelse af så-dane Rikets Ständers nästföregående riksdag fattade beslut, hvarå regeringen icke hade fästat afseende:

Att Kämners- och Lagmansrätter måtte upphöra;

Om upphörande af de s. k. tysta förmånsrätterna framför inteckning i fast egendom;

Om upphörande af serskilda domstolar för vissa klasser, såsom: Ofre och nedre Borgrätterna, af Slottsrätter utom huf-vudstaden; af Riksmarskalkscmbctets befattning med exseku-tionsmål, af Bergstings och Grufverätters domsrätt, af Sjötulls-rätter, Gränsetullrätter och Hallrätter;

Om landsfiskalstjensternas upphörande;

Om upphäfvande af spö- och risstraffen;

Om af skaffande af kyrkoplikten (ny);

Om utvidgande af rättigheten att genom testamente få bortgifva sin egendom, till likhet med den författning som numera blifvit antagen;

Om införandet af fri ränta och i sammanhang dermed bysättningstvångets upphäfvande (ny);

Om upphäfvande af stadgandet att Hofrätt i vissa fall utgör forum för frälseman i tvistemål;

Om upphäfvande af dittills gällande förbud att utan serskildt tillstånd i vissa fall få lemna landet (ny);

Om afskaffande af alla Riksbankens sedlar under 2 R.dr Banco och deras utbytande mot silfver (ny);

Om upphäfvande af förbudet emot utgifvande af assigna-tioner under 100 R:dr Banco (ny);

Om förbud för privatbankerna att utgifva sedlar under 10 R:dr Banco (ny);

Om rättighet att i bolag stifta enskilda banker utan att behöfva begära konungens tillstånd, men utan rätt till sedel-utgifning samt under vilkor af solidarisk ansvarighet (ny);Om förvandling af de serskilda mål- och vigträkningarna till likhet de förra med spann målsmålets och de senares med viktnalievigten, med undantag blott för vägning af medicinalier och ädla metaller (ny);

Om upphörande af det utan Rikets Ständers bifall utfärdade förbudet emot tryckta skrifters försäljning på öppna platser i hufvudstaden

Om förvandling af Krigsakademien på Carlberg till poly-tekniskt institut (ny);

Om införande af ett liberalare tulltaxesystem, med artiklarnas indelande i vissa klasser med olika tullafgifter för de olika klasserna af råämnen, halffabrikater och färdiga consum-tionsartiklar.

Flera af dessa förslag möttes äfven nu af det starkaste motstånd. Den största delen deribland har sedermera gått igenom och allt detta anses nu helt naturligt.

Vid 1844 års rihsdcig väckte jag ånyo motion om pen-ningeräntans frigifvande med undantag för kapitaler intecknade i fast egendom, för att genom denna modifikation lugna dem, som fruktade en allmän stegring af räntan och en kris såsom följd deraf. Bland de vigtigare öfverläggningar, hvari jag deltog, var den som finnes

förvarad i Ridderskapets och Adelns protokoll för d. 28 Augusti, då en varm strid föreföll angående det sedan 1840 års riksdag hvilande representationsförslaget. Detta uppträde var ett af de märkligaste under riksdagen. Några Riddarhusledamöter förrådde ock dervid mycken bitterhet emot Aftonbladet, som under de näst föregående dagarna hade talat om de privilegierade ståndens skyldighet att offra sin serskilda representationsrätt på fosterlandets altare, och om möjligheten att den annars en gång kunde blifva ståndet fråntagen. Ännu lefvande personer finnas som före börjanaf detta plenum gåfvo mig en vink om att icke gå på Riddarhuset den dagen, emedan någon fara kunde hota mig, i följd af den förbittring som rådde mot Aftonbladet; men detta blef naturligtvis ett skäl mera hvarföre jag borde infinna mig.

Den 5 September, för ett från föregående riksdag hvilande grundlagsförslag att titlar utan åtföljande embeten ej vidare måtte förlänas;

Den 29 September, för riksdags hällande hvart tredje år (som ock blef bifallet);

Den 9 December, för lika arfsrätt mellan bröder och systrar;

Den 18 December, om vilkoren för bankens förmåga att upprätthålla realisationen;

1845 den 11 Januari, emot prohibitifsystemet i utrikes handeln; den 21 Januari emot inskränkning af kreditupplag till vissa varuartiklar;

Samma dag för minskning af den dittills beviljade så kallade drawback eller tullrestitution vid utförsel af socker. Denna öfverläggning kan äga en viss märkvärdighet nu efteråt der-före, att, å andra sidan, tvenne riddarhusledamöter af nycken inflytelse och deribland presidenten i Commerce-Collegium, yrkade att sockerraffinadörerna skulle få behålla en drawback af 4 skill. banko för hvarje skålpund raffineradt socker, som utfördes, då råsockertullen blott var 2 skill. 8 runstycken, och gjorde detta på grund af det påståendet, att af 100 skålp. råsocker ej skulle erhållas mer än 60 skålp. raffinad. Sockerraffinadörerna, som vid denna riksdag gjorde stora ansträngningar, hade naturligtvis lyckats öfvertyga dem att tro på denna oriktiga uppgift, som hade kommit att medföra stora uppoffringar för staten, om försöket tyckats;Den 25 Januari, om inskränkning i privatbankernas rättighet att utgifva smärre sedlar;

Den 1 Februari, om reform i elementarläroverken;

Samma dag, emot herr von Hartmansdorffs motion att adeln borde ingå till konungen och begära att serskildt blifva bibehållen vid den för densamma hittills gällande arfsrätt;

Den 11 och 13 Februari, emot Konstitutions-Utskottets förslag om representationens ombildning i fem stånd;

Den 16 April, om Bankovinstens reserverande;

Samma dag, emot förslaget att privatbanksedlar skulle få emottagas i uppbörden. Denna öfverläggning var märklig där-uti att flera ledamöter med värma försäkrade att privatbankerna skulle nödgas upphöra, om de icke finge utgifva sedlar på 2 och 3 Riksdaler.

Af de vid 1847—48 årens riksdag af mig väckta motioner nämnas följande:

Den 15 December 1847: om nedsättande af en kommitté att utarbeta förslag till förbättring af hospitalsväsendets i landet tillstånd, serdeles med afseende å vården af de sinnessjuka;

Den 22 December, om tilivägabringande af en reform i systemet för byggande af de allmänna landsvägarna. Det anmärktes i denna motion att landsvägarne i Sverige för 200 år sedan voro ibland de bästa i Europa, men i andra länder hade man sedan genom byggandet af chausséer gått framåt, medan vägarna i Sverige hade förblifvit på samma punkt. Följden är, att transporterna på våra landsvägar, i synnerhet vår- och hösttiden eller annars när mycket regn fallit, på de flesta ställen blifva oj emn förligt svårare än på de såsom chausséer byggda, som alltid bibehålla sin fasthet. En förändring häri ansåg jag kunna tillvägabringas genom anslående af belöningar eller räntefria lån eller deltagande från statens sida i kostna-den, med dem, som efter gifna föreskrifter ville ombygga och sedan underhålla sina vägar. Det utskott, som hade att uttala sig öfver denna motion, erkände väl nyttan af

förslaget, men det fick likväl ingen vidare påföljd; enligt min öfver-tygelse skulle det dock utgöra en af de vigtigaste materiella förbättringar;

Den 22 December, om afskaffande af den så kallade hus-agan, eller husbondes rättighet att slå sitt tjenstefolk. Denna motion väckte en stor uppståndelse inom Riddarhuset; åtskil-lige ledamöter från landsorten, som i öfrigt hörde till det politiskt liberala partiet, kommo förfärade fram till mig och menade att all ordning och skick i landet skulle vara slut om rättigheten till husagan borttogs. Utskottet afstyrkte äfven och ständerna afslogo motionen. Jag af skräcktes dock ej häraf, utan förnyade den vid de följande riksdagarna, hvarje gång med något bättre utsigt till framgång, till dess vid 1856 års riksdag de tre ofrälse stånden beslöto och konungen biföll husagans afskaffande.

Yid den riksdagen arbetade jag mycket för att åstadkomma ett mera konséqvent tullsystem i liberal riktning än det dittills gällande. Striden mellan frihandels- och prohibitif-systemet var vid denna riksdag i synnerhet varm i frågan om tullen på bomullsgarn, en förnödenhetsartikel, som dittills hade dragit en tull af 40 till 50 proc. af värdet på de gröfre garnsorterna, hvilka förbrukas mest af den stora massan. Bomullsspinneriernas egare hade förenat sig att söka göra allt för att få bibehålla den höga tullen, som då ännu gaf dem tillfälle att inom få år hafva en spinneriinrättning betald; ett par bomullsspinneriegare uppehöllo sig för denna sak serskildt i Stockholm. De åtnjöto också till en viss grad ännu medhåll från regeringen, hvilket gaf mig anledning till en kritik afregeringens proposition, som visar på livad punkt dess åsigter om frihandeln då befunno sig. Ett likartadt förhållande egde rum i frågan om införseltullen på jern. Utländskt stångjern var nemligen förut förbudet till införsel. Eegeringen hade nu föreslagit upphörande af detta förbud, men föreslagit en införseltull ifrån 4 till 5 Rdr Banco på skeppundet stapelstads-vigt för stångjern af olika slag, hvilket naturligtvis i de flesta fall var detsamma som förbud, samt 2 Rdr Banco för hvarje skeppund tackjern som infördes. Tullen på smör var förut 2 Rdr 24 skill. Banco för ett lispund. Deri hade regeringen nu föreslagit nedsättning, dock endast till hälften; samma förhållande med flera andra artiklar, hvilket blefve för vidlyftigt att här upptaga. Afven om sockertullen var vid denna riksdag en hård strid; de lägre tullbestämmelserna yrkades hufvudsak-ligen af mig på Riddarhuset och af herr A. M. Brinck i Borgarståndet. Sockerfabrikanterna, som hade blifvit hastigt rika genom den höga skyddstullen, gjorde äfven nu stora ansträngningar för att få behålla den. (Det har sedermera blifvit kändt att ett sockerraffinaderi i Göteborg, hvars egare numera flyttat ur landet, hade under en följd af år gifvit en netto-behållning i medeltal af en half million Riksdaler Banco årligen.) Sockerraffinadörerna hade här engagerat flere personer att, jemte dem sjelfve, dels skrifva och dels vigilera i deras intresse, och de försäkrade öfverallt, enskildt och i tryck, att deras handtering skulle gå öfverända om de icke finge behålla den dåvarande skilnaden mellan importtullen på raffinad- och och på råsocker. Erfarenheten har sedan visat att socker-raffinaderier blifvit anlagda efter tullnedsättningen och i större skala än något af de äldre. Afven bomullsfabrikanter hade vid denna riksdag kommit upp till hufvudstaden och vistades här längre tid för att bevaka sina intressen.Vid denna riksdag började också en reform i husbehofs-bränningen att blifva föremål för långvariga ventilationer på riksdagen. Uti dessa deltog jag blott genom att protestera mot det, enligt min öfvertygelse, ekonomiskt förlustbringande i att inskränka bränningen till två månader om året, hvilket måste leda till förlust, då för tillverkning af det qvantum bränvin som consumeras, fordras sex gånger så många bränne-rier som behöfdes om de egde rätt att bränna hela året.

Vid 1850 och 1851 årens riksdag förnyade jag den 30 December motionen om husagans af skaffande. Denna gången väcktes äfven enahanda förslag af en annan ledamot af ståndet, herr Grranfelt, assessor i Gröta Hofrätt. Vidare väckte jag följande förslag, som med afseende på ämnenas vigt torde för-tjena att här omförmälas.

Om ändring af lagens stadgande i 9 kapitlet 1 § Grifter-målsbalken, som tillägger mannen ovilkorligt målsmanskap för hustrun och rätt att förfoga öfver hennes egendom, utan att förord kan göra ändring häri. Detta förslag lyckades dock icke vinna framgång och jag har tyvärr begått den försummelsen att icke förnya detsamma förrän vid 1862 års riksdag, och frågan är oafgjord då detta tryckes (1863).

Om rättighet för qvinna att blifva myndig vid 25 års ålder. (Numera antaget sedan 1859—60 årens riksdag.)

Om frihet för en hvar att utöfva den såkallade försörj-ningsrätten utan serskild anmälan hos någon myndighet. Jag sökte utveckla billigheten af ett sådant frihetsmeddelande, men lyckades icke vinna framgång, och författningen står ännu på samma punkt; dock torde ändring vinnas vid denna riksdag.

Om borttagande af förbudet att drifva handel på landet på mindre af stånd än tre mil från stad. Jag sökte visa det en sådan rättighet, emot hvad man hittills trott, skulle vara.mera gagnelig än skadelig för städerna oeli åberopade Englands exempel, der hvem som helst fritt kan få drifva handt-verk eller handel i stad eller på land utan behof af något serskildt tillstånd, och der denna frihet anses såsom en af hufvudkällorna till landets rikedom. Detta förslag har dock först innevarande år 1863 vunnit Ständernas bifall.

Om nedsättning af bevillningen efter andra artikeln, samt borttagande af de så kallade minimiafgifterna, hvilkas obillighet emot fattigare näringsidkare i många fall jag sökte ådagalägga. Detta förslag vann icke heller den gången gehör. Det har dock sedermera gått igenom, i förra hänseendet vid 1856 —57 och i det senare vid 1859—60 årens riksdagar.

I afseende på tulltaxan yrkade jag nu tullfrihet på de vigtigaste lifsförnödenheter, såsom kött, smör, ost och talg, eller om det ej kunde erhållas, att afgifterna åtminstone måtte blifva nedsatta till hälften af dåvarande ännu höga belopp*); att införseltullen på stångjern måtte bli af skaffad eller ock blott nominel, hvilket motiverades med att söka visa huru jern alltmer kommer i bruk och förlusten att använda det bättre och dyrare svenska jernet till en mängd behof, der ett billigare utländskt kan nyttjas med samma förmån, såsom vid byggnader och i åkerbruket; vidare nedsättning i tullen på vissa råämnen och halffabrikater, såsom hudar, lin, papper, ull, garn m. m.

Yidare en motion att. Ständerna måtte hos Konungen uttrycka den underdåniga önskan att fruntimmer, som visa sig d ertill ega erforderlig insigt och hafva vitsord om godt uppförande, må, der serskilda hinder ej möta, företrädesvis komma i åtanke till bestridande af undervisning i folkskolorna. Detta

*) Regeringen stod då ännu qvar på den prohibitiva ståndpunkten i af-seende på dessa artiklar.förslag innefattade då någonting alldeles nytt och betraktades af många såsom en förflugen idé. Jag anser den likväl vara en vigtig och stor framtidssak, och tillåter mig derföre att nr motiverna till förslaget anföra: »att med nuvarande ringa folkskolelärarelöner skulle dessa bättre förslå för fruntimmer än för manspersoner att lefva af. Det är en erkänd och ofta upprepad sanning, att det uppväxande slägtets uppfostran och dess första utbildning till sedlighet och kärlek för det ädla och goda företrädesvis tillhöra qvinnan såsom en af hennes skönaste bestämmelser. Ett i allmänhet mildare sinnelag, mera tålamod, en finare känsla af grannlagenhet, i förening med större snabbhet i uppfattning och aktgifvande; allt egenskaper, som qvinnan i allmänhet eger i högre grad än mannen, synas hafva åt henne anvisat rättigheten att bli använd vid ungdomens undervisning långt mer än det sker i verkligheten. —- Qvinnan har ock vanligtvis ringare anspråk än mannen för lefnadsbehofvens tillfredsställande. Ogift, är hon för de flesta fall van att inskränka sig till tarflighet och finner sig deruti med mera förnöjsamhet än mannen; är hon gift, men mannen icke har en oberoende förmögenhet eller ett inrägtigt yrke, så blir det för henne ingen obetydlig vinst att, under en verksamhet af den ädlaste och mest fruktbärande beskaffenhet, på samma gång kunna bidraga till det gemensamma hushållet». — — »Det måtte vara svårt att uppgifva någon orsak, hvar-före icke fruntimmer, dokumenterade att ega behöfliga kunskaper, skulle likaväl som manspersoner, och af förut uppräknade skäl, ofta vida bättre än dessa, kunna sköta en större del af undervisningen i allmänna skolor, eller hvarföre detta, under den offentliga tillsyn, som dervid eger rum, skulle vara mera betänkligt än i enskilda skolor och uppfostringsanstalter. Denna anmärkning gäller i synnerhet med afseende på folk-skolorna, der undervisningen är inskränkt till de första elemen-terna.» — — »Men om det får antagas att, jemte den egentliga undervisningen i att läsa, skrifva och räkna, m. m., sättet att umgås med lärjungarna kan och måste utöfva ett stort inflytande på deras anlag för sedlighet och till borttagande af råhet och sjelfsvåld; om någon tillsyn å deras sysselsättningar på fristunderna äfven är maktpåliggande, så kan ej gerna mer än en tanke finnas derom, att den qvinliga handledningen härutinnan skall visa sig mera nitiskt uthållande och verksam lin det kan förväntas af manspersoner. Flera aktningsvärda författare, som forskat i detta ämne och samlat andra länders erfarenhet, hafva också intygat, att i Förenta Staterna i Norra Amerika, hvarest qvinnor stundom innehafva lärareplatser i de

allmänna skolorna, äfven der gossar undervisas, har man, just der sådant eger rum, förmärkt en serdeles fördelaktig inflytelse deraf på gossarnas skick och uppförande.» Såsom en källa till sistnämnda uppgift citerades Miss Martineaus resa i de Förenta Staterna, ett i England högt ansedt arbete. Slutligen anmärktes att den undervisning, som nu blifvit föremålet för folkskolornas verksamhet, förut enskildt varit för det mesta besörjd af fruntimmer.

Vid 1853—54 årens riksdag fortsatte jag mitt bemödande att genomdrifva friare grundsatser i afseende på tulltaxan, och utvecklade detta mera utförligt, med yrkande af ett ge-nomfördt system, hvars grunddrag voro tullfrihet för införseln af åtskilliga nödvändighetsvaror, såsom de förut nämnda af lifsförnödenheter, jemte talg, stångjern m. m., samt å råämnen för industrien; af icke öfver 10 procents tull å de ämnen, som kunna anses som halffabrikater, såsom garn, färger, m. m.;ielce öfver tjugo procent å väfnader, samt högst 25 à 30 procent å artiklar färdiga till omedelbar förbrukning. Härigenom ansåg jag ett tillräckligt skydd vara vunnet för den inhemska industrien och likväl ett stort steg framåt taget i frihandelns intresse. Dessa principer hade numera vunnit mera medhåll; det kan dock förtjena anmärkas att ett och annat af dessa förslag ännu rönte motstånd från regeringens sida; det var först vid påföljande riksdag som den fann sig böra adoptera en stor del deraf i sin proposition till Ständerna. Dock är systemet af likhet i tullafgift, beräknadt efter värdet af artiklar inom de serskilda klasserna, ännu icke på långt när genomfördt.

1853 den 31 December, förnyad motion om nedsättning i bevillningen efter andra artikeln samt om minimiafgifternas afskaffande, på hvilkas obillighet i många fall exempel an* fördes. Likaså om upphörande af bevillning för gesäller, samt om afskaffande af bevillning för medarbetare i tidningar. Mo* tivet var, att då hvarje förläggare bör skatta för hela tidningens inkomst och ingen är skyldig uppgifva hvilka personer skrifva i en tidning, så är den ifrågavarande beskattningen oegentlig och inqvisitorisk.

Samma dag, om ändring af tiden för tjenstehjonsflyttnin-gen till Midsommartiden. För denna förändring åberopades, att den hade blifvit förordad såsom en gemensam tanka vid det allmänna landtbruksmötet i Lidköping året förut. De märkligaste tillfällen vid hvilka jag för öfrigt uppträdde un-denna riksdag voro:

Den 23 Februari 1854, emot ett betänkande af Ekonomiutskottet, som hade afstyrkt en föreslagen utvidgning af Judarnas borgerliga rättigheter och på ett serdeles ofördragsamt sätt, som förtjenade utförligare påpekas om utrymmet tillät, hade motiverat detta afstyrkande. Många ledamöter af Adeln

5yttrade sig vid detta tillfälle för en liberalare åsigt, hvaremot Utskottets betänkande kan citeras nästan såsom en gengångare från medeltiden.

Den 25 Februari, emot en föreslagen inskränkning af allmogens rätt att sälja sina tillverkningar. Motståndarne, som yrkade på en sådan inskränkning, voro herr August von Hartmansdorff, en kapten Adelborg och professor Bråkenhjelm. Jag hänvisar blott till deras anföranden, som finnas i Adelns protokoller.

Den 5 April påyrkade jag och sökte motivera lämpligheten af ett gemensamt medelporto å bref för hela riket, emot Regeringens proposition, som då ännu var för ett såkalladt rayonporto eller två olika af gifter efter af stånden mellan af-gångs- och ankomstorter. Den åsigt för hvilken jag, till en början ensam, uppträdde, segrade lyckligtvis. Poststyrelsens kammarkontor hade dock förut afgifvit ett sakrikt utlåtande till fördel för ett lika porto, men General-Poststyrelsen af-styrkt det.

I samma månad föreföll en debatt angående statsskulden och fondsystemet, deri jag hade till motståndare åtskilliga af regeringens män på Riddarhuset, nemligen herr Gripenstedt, då redan statsråd, herr Samuel von Troil, landshöfding i Malmö, herr Gillis Bildt, kort derefter landshöfding på Gotland och herr Harald Hjärne. Jag sökte förfäkta den grundsatsen, att om staten upptager amorteringslån, så är det en fördel ju ‘förr de kunna betalas, hvarför jag yrkade att räntan och amorteringen tillsammans borde beräknas icke till 5, utan till 6 procent å kapitalet. Vid påföljande lånetransaktioner i och för jernvägslånen har det visat sig att dessa kostat i det allranärmaste sex procent årligen, ehuru räntan skall vara beräknad blott till 4]/2 och amorteringen till 1 procent.Yid öfverläggningen å denna riksdag om statsbidrag till jernvägars anläggning protesterade jag så

mycket i min förmåga stod emot dessa vägbyggnaders ntförande och. rörelsens derå bedrifvande för statens räkning, såsom ledande till ständiga framtida uppoffringar; men här var allt bemödande fruktlöst emot de lokala intressena, som ville hafva jern vägar byggda åt sig på det allmännas bekostnad och snart förmådde hänföra äfven många andra med den förespeglingen, att, snart sagdt, hvilka uppoffringar som helst för detta ändamål skulle återgäldas af den enskilda nyttan.

Uti ett anförande den 22 September 1854 tillkännagaf jag min tanka huru det skulle gå med hushållningen vid byggandet af det nya nationalmuseum och yrkade på stränga kontroller öfver planerna för dess utförande, så framt man ej skulle få betala flera gånger den begärda anslagssumman. Denna summa var 500,000 Rdr Banco, för hvilken det lof-vades att byggnaden skulle utföras färdig; den kostar nu redan, utan inredning} vida mer än dubbelt denna summa.

Den 1 November förekom en öfverläggning om anslag till den så kallade neutralitetens upprätthållande. Jag ansåg den serskilda neutralitets förklaring, som härifrån afgafs i anledning af fredsbrottet mellan Vestmakterna och Ryssland, hafva varit obehöflig, enär, enligt Kabinettspolitikens häfd och gällande Öfverenskommelser, staterna af andra ordningen i allt fall äro berättigade att vara neutrala vid krigsutbrott mellan stormakterna. Förklaringen syntes mig tillika endast gagnelig för Ryssland, genom det förbud den innehöll emot prisers emottagande och försäljning i våra hamnar, och emot främmande truppers marcher genom landet; Då Ryssland var blockeradt, så kunde dessa förbud endast leda till svårigheter för Yestmakterna, i fall fråga på allvar hade blifvit att flyttakriget till Östersjön, och neutralitetens brytande i sådant fall hade endast gifvit Ryssland en rättvis anledning till klagomål. Många trodde derföre ock att nämnda förklaring hade blifvit uppgjord i hemlig öfverenskommelse med Ryssland, i synnerhet utbredcle sig denna förmodan sedan genom utgifvande af de Bergman-Schinkelska Minnena, det såkallade familjefördraget mellan Rysslands och Sveriges regenthus, om ömsesidigt biträde af trupper mot alla eventualiteter, utländska eller inländska, hade oförmodadt blifvit offentliggjordt. Det syntes icke heller så otroligt, att konungens oro öfver den obehagliga sensation, som familjefördraget hade väckt i landet, hade utgjort någon anledning och gifvit en väsentlig impuls till den sérskilda allianstraktaten med vestmakterna. Afven denna borde nemligen ej varit behöflig, då den europeiska folkrätten och förbindelserna alla makter emellan innehölle, att om en stat orättvist anfalles, så skola de öfriga bistå densamma. Icke dess mindre antogs på riksdagen i alla fyra stånden, uppå motion af sérskilda riksdagsmän, en tacksägelseadress till konungen för neutralitetsförklaringen.

Angående mitt deltagande i 1856 till 1858 årens riksdag torde få nämnas följande:

Den 3 December, motion om nedsättande af en kommitté för att taga i betraktande frågan om läroverkens organisation, serskildt med afseende på skolornas styrelse, och att biskopar-' nas uteslutande makt öfver läroverken i de flesta fall och öfver-vägande rösträttighet vid lärosysslors tillsättande emellertid måtte genast upphöra och ställas i lika förhållande till de öfriga ledamöternas, som presidenternas i Hofrätterna till öfriga ledamöters derstädes. Den nya skolstadgans 82 § bjuder nem-ligen, att om i något förekommande fall det icke serskildt Jinnes bestäm dt, h vilken åtgärd vederbörande må vidtaga, så eger Ef orus för tillfället besluta och stadga. Af venså har 68 § gifvit biskopen den nyssnämnda makten vid läraresysslors tillsättande, då han har ej blott votum decisivum utan serskildt två röster. Vidare anmärktes emot 86 §, enligt hvilken biskopen ensam eger bestämma valet af läroböcker, och detta utan all kontroll, der ej förut serskildt är annorlunda förord-nadt. Genom en jemförelse visades att organisationen af läroverken är liberalare och mera kontrollerad i Einland. Detta förslag, hvarom en utförlig öfverläggning vidare förekom den 17 Oktober 1857, deri jag hufvudsakligen deltog, strandade dock genom ledamöternas af preste ståndets motstånd i utskottet.

En motion om skärpning af ansvaret för falskt vittnesmål från endast böter till fängelse från 3 månader till 2 år, efter sakens beskaffenhet.

Motionen om husägans afskaffande förnyades äfven vid denna riksdag. Då utskottets betänkande derorn förekom till öfverläggning, hvilket ej var förr än den allra sista tiden af riksdagen, oaktadt flera påminnelser hade skett om ärendets handläggningar af utskottet, talade för husagans bibehållande kammarherren, friherre Rudolf

Cederström, generallöjtnanten, grefve Carl Gustaf Löwenhjelm, kammarrättsrådet Carl Print-zensköld och löjtnanten von Erancken, som hade reserverat sig emot utskottets tillstyrkande af motionerna. Vid voteringen voro blott 45 ledamöter tillstädes, bland hvilka 32 afslogo och 13 bifölło betänkandet. I de andra tre stånden bifölls det, såsom förut är nämn dt på ett annat ställe.

Tre vigtiga ämnen, som förekommo vid denna riksdag, voro angående regeringens förslag om tryckfrihetslagens bort-tagande ur grundlagen, om religionsfriheten, samt om anslaget till jernvägarna. I den förstnämnda frågan sökte jag hufvud-sakligen utvisa nödvändigheten af tryckfrihetslagens omgärdande med grundlagsnatur derföre, att tryckfriheten i vårt land är nästan det enda värnet emot möjliga missbruk af regeringsmakten, i anseende till dennas vidsträckta omfattning enligt regeringsformen. Med undantag af den Ständerna förbehållna pröfningsrätten af penningeanslag, hvarpå dock regeringen så lätt kan utöfva inflytande genom två stånd och genom det förstärkta Statsutskottet, är konungamakten i Sverige mera oinskränkt än man känner i något annat samhälle med representativ författning, genom konungens chefskap öfver kyrkan, öfver krigsmakten, öfver civilstaten, genom hans rättighet att till embeten och tjenster utnämna hvem han behagar, med undantag blott af biskopar och borgmästare, hvilkas utnämning skall hålla sig inom upprättadt förslag; genom konungens rättighet att afsluta traktater med främmande makter utan Ständers eller ens hela Statsrådets hörande; genom den vidsträckta t3'dning, som blifvit gifven åt konungens envåldsmakt, den så kallade ekonomiska lagstiftningen, utan Ständernas hörande eller rätt att yttra annat än underdåniga önskningar; och slutligen genom den ofantligt stora makten att kunna likaledes utan Ständernas hörande besluta om organisationen af alla allmänna inrättningar och förvaltande embetsverk, till och med landtregpringens, samt ock förändringar i dem som finnas.

Bet kan ock förtjena ihågkommas till en framtid såsom bevis på huru fullkomligt konungens rådgifvare, då de tillstyrkt ifrågavarande kungliga förslag, hade misstagit sig om landets allmänna tänkesätt, att den kongl. propositionen nu föll i alla fyra stånden utan votering och utan att ens någon af ^Statsråderna sjelf ve eller andra regeringens organer vågadeyrka på ett bifall dertill eller direkt försvara densamma, än mindre, såsom det förut hade väntats, göra en så genomgripande sak till en kabinettsfråga. Bet var emellertid intressant att höra, huru en bland konungens rådgifvare, som hade deltagit i tillstyrkandet af propositionen, nu försäkrade med rörd stämma, att regeringen aldrig hade haft för afsigt att förminska tryckfriheten. Detta anförande igenfinnes i 2 bandet af Adelns protokoll. Icke dess mindre förekom längre fram, d. 10 Oktober 1857, ett från förra riksdagen hvilande förslag, som länge hade utgjort en älsklingstanke hos dem som hade en dylik omsorg om tryckfriheten, och som redan varit fram-lagdt vid iiera riksdagar och under den näst föregående varmt förordadt från hofpartiets sida, nemligen om inskränkning i rättigheten att utgifva tidningar och periodiska skrifter, genom stadgandet af skyldigheten att nedsätta en borgenssumma såsom vilkor för denna rättighet. Det skenbara motivet för detta inskränkningsförslag var att få bort det så kallade ansvarings-systemet. Jag var en bland dem, som uppträdde emot förslaget och tillät mig varna för följderna deraf, samt uppgaf såsom ett enkelt sätt att blifva af med de ansvariga utgif-varne, att upphäfva hela föreskriften om uttagande af tillstånd sbevis för tidningar. Vid åtal emot tidningar likasom emot andra skrifter finge då namnsedel angående skriftens författare företes eller ock boktryckaren ansvara. Denna utväg s}'ntes man först icke hafva tänkt på; den vore dock i min tanka radikal och tillfyllestgörande, men mindre tryckande än borgenssystemet. — I afseende på religionsfriheten förekommo, i anledning af regeringens proposition, öfverläggningar d. 18 Juni och 4 November 1857 och den 3 Februari 1858, hvari jag sökte visa det otillfredsställande och mot begreppet om religionsfrihet stridande uti den del af regeringens förslag,som hade bibehållit ansvar »för utspridande af villfarande lärosatser». Uti dessa anföranden åberopas många yttranden till förmån för religionsfriheten emot en allena herrskande statskyrka, af de förnämste lärda, tänkare och äfven andliga personer i landet, från tidigare riksdagar, äfvensom bestämda förklaringar af Luther sjelf att prestadömet ligger hos församlingen och att inga, såsom han kallar dem, plättrakade prester behöfvas, ett ord hvarmed han naturligtvis syftat på de ka-tholska presternas tonsur. Derjemte har Luther på ett ingalunda skonsamt sätt uppträdt mot presternas anspråk att uteslutande få utdela sakramenterna och hvaraf det visar sig att den nuvarande kyrkoförfattningen med sina förbud och kriminalstraff ingalunda är Luthersk efter Luthers mening, utan motsatsen deraf. Under dessa öfverläggningar förekom ock tillfälle att åberopa åtskilliga

exempel på det kyrkliga prester-skapets förföljelsenit i brottmålsväg, synnerligen mot sakramen-ternas utdelande af andra än prästvigda händer. Det hade nemligen då nyss tilldragit sig att en välfrejdad man i Norrland blifvit kastad i fängelse och ännu satt qvar der sedan en månad för det lian hade sjelf läst brudvigseln öfver sin egen dotter och hennes trolofvade.

Uti jernvägsfrågan deltog jag mycket och har äfven sedermera sökt med noggrannhet följa den. Mitt bemödande var riktadt på möjligheten af en noggrann hushållning samt emot en större utsträckning af det så kallade j Gvnv&gs-systemet; äfvensom för anläggandet af den vestra stambanan norr om Mälaren, men det är nog att härom hänvisa till protokollerna.Vid 1856—58 årens riksdag biföllo alla fyra Riksstånden och konungen en förändring i 14 § Riksdagsordningen, hvarigenom husegare i städerna fingo inträda bland de valberät-tigade till borgareståndet. I följd häraf fordrades nya valordningar, hvarom hvarje stad för sig skulle få öfverens-komma med vilkor af Kongl. Maj:ts sanktion. För att till-vägabringa en sådan valordning för Stockholm, der valen hittills varit förrättade inom borgerskapets klasser, hölls på hösten år 1858 en allmän sammankomst inför magistraten, och en kommitté valdes för att utarbeta ett förslag till valordning. I denna kommitté blef jag- invald jemte rådmannen, n. v. justitieborgmästaren Grråå, kryddkramhandlaren och f. d. vice talmannen A. M. Brinck, fabrikören Knut Almgren och audi-tören Aug. Blanche. Desse herrar förenade sig med undantag af någon skiljaktighet af Almgren och Brinck, om ett förslag till valordning, som till det hufvudsakliga blef antaget vid allmän sammankomst inför magistraten, endast med den förändring, att omröstningen till riksdagsmän skulle ske i fem -distrikter, som hvardera hafva att välja två riksdagsmän, i stället att kommittén hade föreslagit att hvarje valberättigad skulle få rösta på de tio riksdagsmän han önskade utse. Den vigtigaste frågan som af handlades i kommittéens betänkande var den, huruvida de valberättigade borde hafva lika rösträtt, eller denna graderas efter förmögenheten. Som kommitterades förslag i denna del, ehuru antaget vid den allmänna sammankomsten, rönte afslag hos regeringen och af ett parti ansågs alltför radikalt, och denna handling numera torde vara svår att igenfinna, så skall läsaren månända icke ogerna inhemta följande korta utdrag af den af mig hufvudsakligen föreslagna motiveringen:

»Vid bedömande af frågan, antingen omröstning vid riks-dagsmannaval bör ske per capita, så att hvarje valbar eger afgifva blott en röst, eller efter en viss på förmögenhet och skattebidrag grundad graderad skala, kan icke förbises att våra grundlagar angifva såsom en af de vigtigaste utgångspunkterna för det konstitutionella lifvet här i landet, att Rikets Ständer äro Svenska folkets representanter. Lagstiftarne hafva härigenom hyllat en sats, hvars erkännande genomgår hela vår historiska utveckling: — att viljan hos folket, betraktad i dess helhet, bör utgöra den egentliga grunden för samhällets ordnande och styrelse. Denna tanke vinner ock styrka deraf, att statsmän och skriftställare af för öfrigt de mest olika politiska meningar öfverensstämt i att åberopa den fortlefvande känslan af urgammal svensk folkfrihet såsom ursprunget till det nuvarande statsskicket; och att denna folkets betydelse ej heller förnekats från regenternas sida, derom vittna de valspråk åtskilliga bland dem begagnat, såsom 'Folkets väl min högsta lag'; 'Folkets kärlek min belöning'; 'Gud och folket', och så vidare. Emellertid visar vår historia att medan folkets vilja och makt sålunda i sin allmänlighet blifvit från alla sidor erkända såsom samhällets rätta grundval, har detta erkännande blott ofullständigt blifvit tillämpadt, i det man dels under vissa tidskiften bemödat sig om och jemväl lyckats betaga folkviljan all positiv andel i lagstiftning och regering, dels, der rättigheten till en sådan andel blifvit erkänd, lemnat den i händerna endast på vissa klasser, utgörande en minoritet af folket. A ena sidan hafva dessa inskränkningar också, förmedelst de fordringar på förändring i nationalrepresentationen, som redan från begynnelsen af nuvarande statsskick egt rum, likasom, å andra sidan, den allmänna meningens riktning, visat sig deruti att dé grundlagsförändringar, som i detta afseende blifvit vidtagna, utan undantag innefattat, icke inskränkning, utan utvidgningaf representationsrätten till förut icke berättigade medborgare, eller med andra ord, dessa reformer hafva afsett att närma statens medlemmar till jemlikhet i politiska rättigheter, likasom det förut är antaget att alla skola vara lika inför den borgerliga lagen.»

Det var på dessa grunder, hvilka sedan mera specielt tillämpades med afseende på den förevarande valordningsfrågan, som kommittén tillstyrkte lika rösträtt för de valberättigade inom hufvudstaden.

När frågan om valordningen sedan blifvit slutligt afgjord, och riksdagsmannavalen skulle företagas, bildade sig

en frivillig valkommitté för att uppgöra förslag till kandidater och jag hedrades med val till ordförande i denna kommitté. Den höll sina sammanträden dels i De la Croix's stora sal, dels på mindre börssalen, dels också i mindre conferenser. Det var då första gången här i staden som kandidater offentligen föreslagits och diskuterades på förhand, och i första distriktet föranstaltades en sammankomst af valmän på lilla börssalen, der under en ålderman Spångbergs presidium frågor i hvarjehanda ämnen framställdes till mig och kramhandlaren Ditzinger, som blifvit af valkommittéen framställde såsom kandidater. Det var dock icke utan, att denna examen hade en viss karakter af menlöshet. Motkandidater funnos äfven, för hvilka starkt arbetades, men de uppträdde icke för att visa sig. Jag trodde mig dock ingalunda komma att blifva vald, emedan man å andra sidan hade uppställt grosshandlaren Schartau, ledamot i en mängd kommunalvärf, Bankofullmäktig och en mycket ansedd man på börsen, som han hade gjort stora tjenster efter krisen 1857.

Emellertid erhöllo jag och min kamrat herr Ditzinger pluraliteten, och voro således valde, hvilket jag tillåter migbetrakta såsom ett dyrbart förtroende, då jag förut tillhört och ännu kunde hafva tillfälle att representera i ett annat riksstånd, om jag icke blifvit vald. Med mina åsigter och i min ställning var det dock angenämare att få vara ledamot af borgareståndet.

Som mina motioner och anföranden vid dcnnä sista riksdag upptaga en icke obetydlig andel i borgareståndets protokoll och den politiska riktningen af min verksamhet har varit den samma som tillförene, så omnämnes här endast några få bland de förslag jag väckt, såsom:

Förslag om förändring i kongl. förordningen den 4 Maj 1855 angående handelsböcker och handelsräkningar, syftande att borttaga den bevisningsrätt som ännu är sådana böcker och räkningar tillerkänd när de ej inom viss tid klandras inför domstol;

Om utvidgning af rättigheten att af söndra jord på landet, under äganderätt för köparen;

Om försäljning af en del kungsladugårdar och till kronan indragna boställen;

Om skärgårdsflottans skiljande från örlogsflottan;

Om rättighet för utländsk man att kunna, utan frånträdande af sin nationalitet, bosätta sig i riket och drifva grosshandel eller större fabriksrörelse, för att få in främmande kapitaler i landet;

Om nedsättning i telegrafportot, samt om fruntimmers användande såsom biträde vid telegrafinrättningen.

Bland de öfverläggningar, i hvilka jag utförligast deltog, var i främsta rummet frågan om anslag till jernvägarna; jag yrkade äfven nu i statsutskottet på ett mera hushållsaktigt byggnadssystem och af denna anledning egde en skriftvexling rum med chefen för statens jernvägsbyggnader, som innehålleråtskilligt upplysande och som till en väsendtlig del återfinnes i en min reservation till utskottets betänkande rörande anslaget till vestra och södra stambanorna. I frågan om den södra banan yttrade jag mig för den plan, som hade varit framlagd vid näst föregående riksdag, att draga jern vägen genom den så kallade Lagaå-dalen till Jönköping, men denna plan, som statsutskottet efter, noggranna forskningar hade tillstyrkt, och för hvilken enligt min öfvertygelse de mest gällande skäl finnas förvarade i borgareståndets protokoll, besegrades dock vid voteringen. Jag anmärkte och visade att den rakaste och minst dyra af alla linierna icke ens blifvit utmärkt på den af jern vägsstyrelsen utgifna stora jern vägskartan och anställde en beräkning, enligt hvilken jag ansåg den förändring i planen, som nu föreslogs, komma att, när alla kostnader utan räntor derpå beräknas, blifva omkring sju millioner dyrare än om den kortaste vägen hade blifvit vald. Denna öfverläggning förekommer i protokollet för den 25 och 26 April 1860. Ingen af dessa anmärkningar, ehuru framställda med skärpa inom ett riksstånd, har å jern vägsstyrelsens vägnar någonsin blifvit besvarad, än mindre vederlagd.

I den så kallade norska frågan förfäktade jag den åsigten att Sveriges Ständer icke hade att blanda sig i frågan om norska ståthållareembetets upphäfvande.

I kommunalfrågan var jag i afseende på lagen om landsting af den tanken, att vissa frågor som der väckas om n}ra företag, lån, m. m. icke borde första gången kunna afgöras med enkel pluralitet, för att icke äfventyra, att

partielt lokala intressen inom ett län skulle kunna på det helas bekostnad genomdrifva sina syften, samt att en bestämmelse borde finnas hvarigenom vigtigare mål kunde få bordläggas till en annan sammankomst. Ifvern att få ett beslut omlandstinget till stånd innan riksdagens nära förestående slut var dock så stor hos pluraliteten, att denna uppmaning till försigtighet ej lyckades vinna gehör.

Rörande lagen om en allmän hypoteksbank bifogade jag till hvardera af stats- och bancoutskottens betänkanden motiverade reservationer emot beviljandet af en. statsgaranti af åtta millioner riksdaler, till säkerhet för hypotheksbankens förbindelser, äfvensom emot det i förslaget § 5 föreslagna stadgandet att intet bolag af jordegare hädanefter skall få mot förskrifning af fast egendom upptaga lån emot obligationer på annan väg än genom hypoteksbankens anlitande såsom kommissionär; ett beslut som enligt min tanka är ett ingrepp i eganderätten. Äfven i denna fråga, som icke blef färdig förrän i sista slutet af riksdagen, var man dock så ifrig, i afseende till fastighetsegarnas på landet behof att få nya hypotekslån, att något afseende icke fästades på nämnda anmärkningar.

Dessutom uppräknas här följande anföranden:

1859 den 10 December, emot inrättande af ett serskildt nytt statsdepartement för allmänna arbeten; den 17 December, om en beskickning från Sverige till en kongress för de italienska angelägenheterna; 1860 den 11 Februari, i frågan om uppförande på stat af de vid sista riksdag åt embets- och tjenstemän beviljade löneförhöjningar; den 15 Februari i anledning af förslaget att på en gång upplåna 35 millioner rdr för jernvägsarbetena; den 16 Februari om anslaget till ministerstaten i utrikes departementet; den 14 April om ändring i nationalrepresentationen; den 18 Maj, om föreslagen rättighet för konungen att i kommandoväg efter godtfinnande kunna uppbåda båda beväringsklasserna; den 19 Maj, ett anförande om tvååriga beväringsexercisen, anmärkningar deremot medhänsyn till dess otillräcklighet såsom folkbeväpning men tyngd för den jordbrukande klassen, samt med en framställning om folkbeväpningssystemet i Schweitz; den 14 Juli om upphäf-vande af Kongl. förordningen angående försäljning af lösören, som qvarblifva i säljarens vård, anmärkningar emot detta förslag; den 25 Juli, för anslaget till ett seminarium för lärarinnor; den 21 Augusti, om föreslaget förbud emot rättigheten att låna brännvin; den 8 Augusti, i anledning af föreslagen ändring af grundlagens föreskrift i § 12 regeringsformen, som nu lemnar konungen rätt att ingå i af handlingar och förbund med främmande makter utan hela statsrådets hörande; den 12 September, om förändring i skjutsningsskyldigheten; den 17 Oktober, om oäkta barns arfsrätt efter sin moder; den 17 Oktober, om en föreslagen adress till konungen, angående framläggande vid nästa riksdag af ett förslag till nationalrepresentation. — Angående det sistnämda ärendet inträffade det ovanliga, att fastän jag i omförmälda anförande hade yttrat mina tvifvel om, huruvida man ifrån regeringen hade att vänta ett förslag till representationens ombildning, som kunde tillfredsställa nationen och framställt åtskilliga skäl för denna tvekan, så blef jag, då motionen, som var väckt af herr Blanche, bifölls af ståndet, jemte motionären och herr Laller-stedt utsedd att uppsiitta förslaget till adressen, hvilket ock, dagen derpå, ingafs, och efter några smärre rättelser antogs. Denna adress torde vara tillräckligt känd genom de allmänna tidningarna. Den innehöll intet programm, men påpekade dock Danmarks och Norges representationer såsom förebilder, från hvilka man kan hafva att välja det bästa.

Vid sista riksdag äfvensom vid den närvarande, 1863 har jag åtnjutit det förtroendet att blifva vald till en af Borgareståndets fullmäktige i Rikets Ständers bank och har i dennaegenskap tillika under två år varit ledamot i direktionen öfver Bankodiskonten, till dess jag vid slutet af år 1.861 nödgades afsäga mig denna senare befattningen för hinder af enskilda angelägenheter.

Bland åtskilliga befattningar af kommunal beskaffenhet, i hvilka jag deltagit, må här nämnas: en kommitté för utarbetande af förslag till civil nattbevakning i hufvudstaden. Denna kommitté hade utarbetat ett sådant förslag, som blef antaget af husegarna inför magistraten, tillstyrktes af öfverståthålla-ren och antogs såsom reglemente af Kongl. Maj:t år 1844. Planen var att nattbevakningen skulle stå under befäl af en serskild chef och under inseende af en kommunal förvaltning. Chefen var till och med redan utnämnd; och denna nattbevakning, till en

del uppgjord efter mönstret af den i Köpenhamn, skulle tillika hafva befattning med eldsläckningsanstalterna, och dertill fordrades ett bidrag från Stockholms Brandförsäkringskontor, utlofvadt under vissa vilkor. ' Emellertid rådde ifrån början en viss obenägenhet mot den nya anstalten från polisstyrelsens sida, som ej skulle få med den ekonomiska förvaltningen att skaffa. Sedan allt var färdigt att sättas i gång ställdes det derföre nu så till, att det begärda anslaget från Brandförsäkringskontoret icke beviljades, och det till följd af ett utlåtande från öfverståthållareembetet, som hördes i frågan om hvad som angick eldsläckningsanstalterna. Här inträffade således hvad som torde vara exempellöst, att en organisation, som efter ett helt års arbete redan var fastställd af högsta makten, gick omkull, utan att någon fanns som kunde sätta i fråga att få densamma återupptagen. Samma organisation lades dock sedan hufvudsakligen till grund för den nya natt-bevakning under polisens omedelbara uppsigt, som kort der-efter infördes, med den skilnaden, att denna senare inrättningblef dubbelt dyrare än livad för den civila nattbevakningen var beräknadt, äfven om dennas aflöning hade behöft något ökas.

Uti sundhetsnämnden har jag några år deltagit såsom ledamot, äfvenså i direktionen för gaslysningsaktiebolaget i Stockholm ifrån början af detta bolags tillkomst. — De sist-förflutna nio åren har jag varit ledamot i direktionen öfver Stockholms stads undervisningsverk; har två år varit ordförande i bokförläggareföreningen och år 1862 blifvit vald till ordförande i boktryekerisocieteten.

Jemte hvad här ofvan är omförmäldt om mina förhållanden till det offentliga lifvet har jag ock serskildt sysselsatt mig något inom det industriella lifvet, såsom boktryckare, bokförläggare och fabriksidkare. Såsom boktryckare och bokförläggare började jag min verksamhet 1829 med utgifvande af en poetisk kalender: Psyche, med bidrag af flera unga skalder, som då visade sig första gången; och dernäst med en upplaga af Grekiske och Romerske prosaiker i svensk öfversätt-ning, i häften, hvaraf dock endast femtio hunno utgifvas, i anseende till svårigheten att finna goda öfversättare af klassiska verk. Bland mina öfriga förlager tillåter jag mig nämna Fryxélls berättelser ur svenska historien; Teckningar ur hvardags-lifvet af Fredrika Bremer; åtskilliga léxica, hvaribland ett Fran-syskt och Svenskt lexicón af Dalin och ett geografiskt-statistiskf lexicón, så vi dt jag vet, äro' de båda största arbeten, som i ett helt utkommit under de sista 80 åren. Såsom det första i sitt slag här i landet torde kunna räknas det försök jag började år 1833 att för ett vida billigare pris än dittills utgifva öfversättningar från de bästa utländska författare i den sköna

6litteraturen. Betta ansåg jag böra bidraga till en betydlig spridning, och sålunda hos den stora mängden utbreda smak för det sköna i formen, utveckla förmågan att uttrycka sig och öfverhufvud vara ett icke ringa bildningsmedel; derjemté hoppades jag att företaget skulle kunna lémna någon vinst, ehuru priset på böckerna, beräknadt blott till 2 skilling riksmynt för tryckt ark om 24 täta sidor, var så ringa, att det fordrades afsättning å en stor upplaga för att bära sig. Försöket lyckades ock, till och med öfver förväntan. Be första arbeten, som utskickades i verlden, voro af Washington Irving, Walter Scott, Edvard Lytton Bulwer och amerikanaren Fenimore Cooper, och de blefvo så begärliga att de första måste omtryckas och det hela gaf god förtjenst i ilera år. Bet dröjde också ej länge förr än företaget fick konkurrenter, men det oaktadt kunde det fortfara utan förlust ända till några år inpå 1840-talet. Jag har också haft det nöjet att vara den förste, som i egenskap af förläggare fått presentera Onkel Adam, Wilhelm von Braun och Albano för den svenska allmänheten.

Tvenne af mina förlagsartiklar hafva föranledt tryckfri-hetsrättegångar af ett visst politiskt intresse, hvarföre jag tillåter mig dröja dervid ett ögonblick. Bet första var det af framl. excellensen Adlersparre utgifna, hos mig tryckta arbete med titeln: Handlingar rörande Sveriges äldre, nyare och nyaste historia. Adlersparre hade i dessa handlingar låtit-trycka till honom adresserade bref, som voro af en viss komprometterande natur för författarne, hvarföre åklagaremakten anlitades att yrka böter för dessa brefs tryckning innan femtio år förgått efter författarens död. När detta mål skulle företagas i Kämnersrätten hade den gamle revolutionsmannen be-gifvit sig hit till Stockholm för att personligen inställa sig.Det var på sommaren år 1831. Han hade visat mig det förtroendet att välja mig till sitt rättegångsbiträde, hvarföre jag vandrade i hans sällskap ifrån hans logis vid Myntgatan upp till rättens sessionsrum å Eådhuset, igenom en på Riddarhustorget tätt packad folksamling, som vid åsynen af Adlerspar-res höga och kraftiga gestalt tog af sig hattarna och hurrade. När han kom upp i rätten och stått der några ögonblick, sade ordföranden, rådmannen, lagman Lindberg, i en för öfrigt icke mycket

förbindlig ton: »vill inte hans excellens sitta; hans excellens är gammal?» hvarpå Adlersparre svarade: »å nej, jag är mycket ung», och förblef stående. Rummet var öfverfylldt med folk, och mycket hett var derinne. Då kort derefter Adlersparre sade högt: »det är bra qvaft här», så slogos i samma ögonblick ett par rutor sönder längre fram i sessionssalen. Man hade ännu icke tagit ut de dubbla fön-sterna. Märkligt nog gjorde ordföranden, annars känd för ett hetlefradt lynne, ingen fråga för att få reda på hvem som hade gjort detta dåd; emellertid kom frisk luft in i rummet. Ofverhufvud troddes det att man på högre ort fruktade att denna rättegång skulle föranleda något upplopp, emedan en så utmärkt politisk personlighet som Adlersparre, hvilken dessutom icke på många år varit i hufvudstaden, måste utgöra föremål för en allmän nyfikenhet och han nu såsom utsatt för ett tryckfrihetsåtal, som ansågs futtigt, var mycket populär. Ryktet om en sådan vederbörandes oro vann måhända ock styrka deraf att medan Adlersparre var uppe i rätten redo stadens öfverkommendant och kommendant samt en generaladjutant L. fiera gånger förbi fönstren till sessionsrummet genom folksamlingen, bland hvilken dessutom hade blandat sig en talrik polis. Adlersparre blef sedan dömd att plikta ocherlade sina femtio Riksdaler Banco, hvarmed den saken var slutad.

Den andra artikeln som föranledde tryckfrihetsåtal var den år 1840 på mitt förlag utgifna öfversättning af Strauss ocli Evangelierna i sammandrag. Det är bekant att denne författare i ett större arbete sökt bevisa att en mängd af de dogmer, som tillhöra den ortodoxa kyrkan, icke kunna förstås bokstafiigen, utan måste uppfattas mythiskt, och det är lätt förklarligt att ett sådant arbete skulle uti vår kyrkostat, som hållit så absolut på de symboliska böckernas bokstaf, allt vid landsförvisningsansvar, väcka bitterhet i samma mån som det var svårt att vederlägga Strauss med logiska argumenter. Ett åtal här emot öfversättningen måste visserligen synas publiken orimligt, då originalet fick fritt cirkulera i den tyska bokhandeln; men som, enligt hvad nyss nämndes, vår tryckfrihetslag då ännu lydde på landsförvisning såsom straff för »förnekelse af den rena evangeliska läran», och intet öfversättarenamn stod på titelbladet, hoppades man att göra mig ansvarig i egenskap af boktryckare. Hade det lyckats få mig fälld och landsför-vist, så hade man med detsamma naturligtvis blifvit befriad, om icke ifrån Aftonbladet, åtminstone ifrån dess dåvarande redaktör. När derföre saken kom inför domstol och en bok-tryckerikonstförvandt, numera ansedd boktryckare och tidningsredaktör i Jönköping, anmälde sig såsom öf versättare, gjordes åtskilliga försök att få honom underkänd. Ett sådant försök var att åklagaren, en stadsfiskal Fredholm, satte i fråga att på. stället examinera svaranden i Tyska språket, hvilket väckte, mycken munterhet bland åhörarna, af det skälet, att stads-fiskalen sjelf var alldeles okunnig i detta språk. Skriften blef sedan äfven frikänd på en röst. Det var under loppet af detta åtal, som, enligt hvad man läser i prosten Ahnfelts Student-minnen, f. d. statsrådet och chefen för ecklesiastik-departe-mentet, biskopen Heurlin skall, vid ett samtal i ett sällskap om den Straussiska boken, hafva yttrat: »ja, det vete f—n ändå om inte Strauss har rätt». — Men det var icke nog med åtalet emot denna skrift. Under tiden öfverhopades jag, som i egenskap af förläggare naturligtvis togs för hufvudet, uti några rättrogna tidningar med riktiga förbannelser; detta skedde synnerligen i Svenska Biet. Såsom exempel på tonen i dessa utfall kan citeras ett tillfälle då den första försvarsskriften i tryckfrihetsmålet var ingifven till domstolen; några frågor hade deri blifvit framstälda huru man skulle förlika vissa föreställningar, enligt dogmernas bokstafliga lydelse, t. ex. med katechesens förklaringar. I katechesen läres nämligen att Gud är en ande, ett osynligt väsende och allestädes närvarande, i andra trosartikeln åter står det, att Christus sitter på Guds faders liögra hand. Huru nu förlika, dessa båda läroartiklar, mente svaranden. Ar det icke en ren nödvändighet att uppfatta det senare såsom en bild, d. v. s. mythiskt, då en osynlig ande som är allestädes närvarande icke kan hafva någon högra eller venstra sida. Detta fann Svenska Biet så förfärligt att det påstod, att »ingen annan än Belzebub sjelf kunde hafva författat en sådan skrift».

Hvad mina industriella sysselsättningar angår, så torde angående en deribland, såsom beträffande tillverkningen af en artikel af mycket allmänt bruk, få nämnas att jag råkat vara den som först föranledt stearinljusfabrikationens införande med någon framgång här i landet. Det var under en vistelse i London år 1837, som jag första gången såg stearinljus, hvilka då här ännu voro nästan okända för allmänheten, och det förekom mig lockande att söka införa en sådan tillverkning äfven i Sverige, hvartill ett försök, som jag dock ej visste af, välförut hade varit gjordt, men misslyckats. Yid hemkomsten förfrågade jag mig hos öfverdirektören vid teknologiska institutet, om

någon der kände till sättet att göra stearinljus. Han gaf mig då anvisning på hr Johan Michaelsson, som då förestod en adjunktsbefattning vid institutet, såsom en ung man -med goda kunskaper, och hvilken händelsevis hade i laboratorium serskildt arbetat på frambringandet af stearin. Kort derefter besökte mig herr Michaelsson, och vi öfverenskommo att i bolag på min risk börja en fabrik i mycket liten skala, hvartill lokal hyrdes i ett gammalt trähus vid Liljeholmsbron, hvarföre fabriken fick den benämning af Liljeholmens tekniska fabrik, som den sedan bibehållit. Här utarbetades methoden utan att någondera af bolagsmännen hade sett en sterarinfabrik, men med så föga framgång i början, att vi efter tre år ännu hade några tusen E:drs förlust. G-enom ihärdighet segrade vi likväl sedermera och anläggningen har efter hand förstorats, likasom tillverkningen vunnit förtroende.

Ibland de åtskilliga industriella företag med hvilka jag i öfrigt sysselsatt mig,- nämnes här blott såsom af ett något vidsträcktare omfång, att jag år 1847 föranledde och började det bolag, som under benämningen (xotländska Myrodlingsbolaget, verkställt utdikningar och odlingar å trenne ibland de största på Grotland belägna myrar eller vattendränkta trakter, hvilka, i sitt naturliga tillstånd beväxta med starr och fräken samt vass, äro till föga eller ingen nytta för de kringliggande orterna och- deremot göra dem mycket frostlän diga, men genom sin jordmån, bestående af dels en utmärkt torfjord, dels ren svartmylla, dels på kalk-, dels på lerbotten, efter utdikning och bearbetning kunna lemna de vackraste skördar. Grotland har af sådana myrar mycket Öfver 50,000 tunnland, en stor rikedom för framtiden, när tillräckligt kapital och arbetsstyrka kunnaegnas åt deras tillgodogörande. År 1854 öfverlät jag emellertid min andel, som var något öfver en tredjedel i detta bolag, till de öfriga bolagsmännen. I närvarande ögonblick ser man redan många vackra sädesfält på dessa trakter, hvarest för 15 år sedan ingen knnde gå torrskodd fram. Utgifvarens noter.

Till sid. 34. Aftonbladets prospekt är dateradt den 4 dec. 1830.

Till sid. 39—42. Aftonbladet var föremål för 8 officiela och 2 privata åtal, men indrogs af hofkanslern endast 14 gånger. När artikeln mot Österrike åtalades, var Hierta redan förlustig sin rätt att vara ansvarig utgifvare. i hvilken egenskap e. o. notarien Olander då fungerade och dömdes till två månaders fästning. Andra uttagna tillståndsbevis upphörde att gälla genom innehafvarens död eller vidtagen åtgärd att förmå honom återlemna beviset eller uraktlåtenhet att utlösa det.

Atalen voro alla gjorda af obetydliga anledningar; i några frikändes tidningens juridiska målsman, i andra ådömdes honom böter; endast det österrikiska åtalet medförde fängelse å fästning.

Se H. Wieselgren. L. J. Hierta, kap. 5, 6 och 7.

Till sid. 53. Almqvist hade 1839—51 tillhört Aftonbladets medarbetare, emellanåt t. f. redaktör under Hiertas frånvaro samt 1850 spekulant på inköp af tidningen.

Se H. Wieselgren, L. J. Hierta, s. 249 f., 292 f.

Hierta uppträdde redan vid 1828—30 årens riksdag som motionär, men deltog föga i debatten.

Se anf. skr., s. 35 f.

Till sid. 62. Motionen om qvinnors tillträde till lärareplatser vid folkskolan väcktes af Hierta först 22 no v. 1856.

Till sid. 82. Läsebiblioteket fortgick från 1833 till och med 1853.

Se anf. arb., s. 328.

Till sid. 83. Rättegångarne mot såväl Adlersparre som Hierta med anledning af de Historiska Handlingarna voro vida mer invecklade och långvariga än af berättelsen framgår. Se anf. arb., sid. 63 f.

Till sid. 87. Efter nedskrifvandet af dessa anteckningar fortfor Hierta ännu i nära ett årtionde att taga liflig del i offentliga och enskilda värf. Han var riksdagsman i Borgarståndet 1865-66, i Andra kammaren för de tvenne första valperioderna och derunder kammarens ålderspresident. Han var från stadsfullmäktige-institutionens början deraf medlem till och med 1871, bokförläggare in till samma år och framgent ledamot af Stockholms läroverks styrelse. Före valen till Andra kammarens tredje valperiod af sade han sig återval och afled i Stockholm

den 20 november 1872. Hans enka. fru Vilhelmina Hierta (född 1805, död 1878) upprättade Stiftelsen Lars Hiertas Minne, sedan hon redan förut vid Stockholms Högskola grundat Lars Hiertas professur i Nationalekonomi.

Se anf. arb., s. 312 f.